

KOMISIONI
EVROPIAN

Bruksel, 30.10.2024
KOM(2024) 690 final

**KOMUNIKATË E KOMISIONIT PËR PARLAMENTIN EVROPIAN, KËSHILLIN,
KOMITETIN EKONOMIK E SOCIAL EVROPIAN DHE KOMITETIN E RAJONEVE**

Komunikata e vitit 2024 mbi Politikën e Zgjerimit të BE-së

{DPS(2024) 690 final} - {DPS(2024) 691 final} - {DPS(2024) 692 final} -
{DPS(2024) 693 final} - {DPS(2024) 694 final} - {DPS(2024) 695 final} -
{DPS(2024) 696 final} - {DPS(2024) 697 final} - {DPS(2024) 698 final} -
{DPS(2024) 699 final}

SQ

SQ

I. ZHVILLIMET KYÇE

Njëzet vjet pas zgjerimit më të madh në historinë e BE-së me 10 shtete të reja anëtare, anëtarësimi në BE mbetet një shtytës kryesor i **sigurisë afatgjate, paqes, stabilitetit dhe prosperitetit në Evropë**. Kjo vazhdon të promovojë **vlerat e përbashkëta**, duke përfshirë demokracinë, sundimin e ligjit dhe respektimin e të drejtave themelore, duke nxitur **rritje ekonomike**. Një perspektivë e besueshme e anëtarësimit në BE nxit reformat dhe është thelbësore për nxitjen e **pajtimit**. Rëndësia e integritimit evropian u demonstrua më tej gjatë pandemisë COVID-19, e cila vuri në qendër të vëmendjes ndërlidhjen e Evropës dhe nevojën për t'u përballur së bashku me sfidat globale. Tri aplikimet për anëtarësim nga fqinjët lindorë të BE-së në vazhden e luftës së agresionit të Rusisë kundër Ukrainës në vitin 2022, dhe vendimet që pasuan nga Këshilli Evropian, janë dëshmi e mëtejshme e peshës gjeopolitike të zgjerimit të BE-së.

Mundësia historike për të lidhur të **ardhmen e tyre me BE-në është e hapur për 10 partnerë**: gjashtë në Ballkanin Perëndimor, si dhe Turqinë, Ukrainë, Republikën e Moldavisë¹ dhe Gjeorgjinë. Procesi i zgjerimit **bazohet në merita** dhe varet nga progresi individual objektiv i bërë nga secili prej partnerëve. Kjo kërkon vendosmëri për të zbatuar reforma të pakthyeshme në të gjitha fushat e ligjit të BE-së, me theks të veçantë në **bazat e procesit të zgjerimit** – lidhur me demokracinë, sundimin e ligjit, të drejtat themelore si dhe një ekonomi tregu funksionale, të aftë për t'i rezistuar presioneve konkurruese në BE dhe një administratë publike të aftë për të zbatuar tërësinë e legjislacionit të BE-së. Vendet që zgjedhin të anëtarësohen në BE duhet të përqafojnë dhe promovojnë plotësisht dhe pa mëdyshje vlerat e BE-së, duke përfshirë përafrimin me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së.

Procesi i zgjerimit hyri në një fazë të re me vrull të ri në vitin 2024. Pas vendimit të dhjetorit 2023 të Këshillit Evropian për hapjen e negociatave me **Ukrainën dhe Moldavinë**, konferencat e para ndërqeveritare për hapjen e negociatave me të dyja vendet u mbajtën më 25 qershor 2024. Më pas, Komisioni filloi takimet dypalëshe të shqyrtimit që tani janë në ritëm të plotë. Me vendimin e Këshillit që njeh se **Mali i Zi** kishte përmbushur standardet e përkohshme për kapitujt e sundimit të ligjit, konferenca ndërqeveritare më 26 qershor komunikoi standardet përmbyllëse për këta kapituj. Kjo hapi gjithashtu rrugën për të filluar mbylljen e përkohshme të kapitujve të negociatave. Seancat e shqyrtimit u përmbyllën me **Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut** në fund të vitit 2023. Grupi i bazave u hap me Shqipërinë më 15 tetor 2024.

Në mars 2024, Këshilli Evropian vendosi të hapë negociatat e anëtarësimit me **Bosnjë dhe Hercegovinën**. Komisioni u ftua të përgatiste kornizën e negociatave me synimin për miratimin e tij nga Këshilli në momentin që vendi do të ndërmarrë të gjitha hapat përkatës të përcaktuara në rekomandimin e Komisionit të tetorit 2022. Në dhjetor 2023, Këshilli Evropian i dha statusin e kandidatit **Gjeorgjisë**. Megjithatë, kursi i veprimit i ndërmarrë nga qeveria gjeorgjiane që nga pranvera e vitit 2024 rrezikon rrugën e Gjeorgjisë në BE, *de facto* ndalimin e procesit të anëtarësimit. Këshilli mbetet i hapur për aplikimin për anëtarësim të **Kosovës*** të dorëzuar në dhjetor 2022.

Momenti i zgjerimit është shoqëruar me një **angazhim të ringjallur** me partnerët përkatës, veçanërisht përmes **integritit të tyre progresiv** në tregun e vetëm të BE-së. Ky integritim është lehtësues (dhe jo alternativë) ndaj anëtarësimit, duke sjellë edhe përpara anëtarësimit përfitimet e prekshme socio-ekonomike të anëtarësimit në BE për vendet në zgjerim që janë gati në fusha specifike.

Për të treguar zotimin e saj ndaj angazhimit të lartpërmendur, BE-ja ka rritur ndjeshëm mbështetjen e saj financiare për vendet partnere.

¹ Më tej, 'Moldavi'.

* Ky emërtim nuk paragjykon qëndrimet lidhur me statusin dhe në përputhje me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të OKB-së 1244/1999 dhe Opinionin e GJND-së për shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Më 1 mars 2024, **Instrumenti pwr Ukrainën**² ka hyrë në fuqi. Në sfondin e luftës në shkallë të plotë të agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, ky instrument financimi mbështet përpjekjet e Ukrainës për të mbështetur stabilitetin makro-financiar, për të promovuar rimëkëmbjen e saj dhe për të mbështetur reformat me synimin për anëtarësimin e ardhshëm në Union. Ai do t'i ofrojë Ukrainës mbështetje koherente, të parashikueshme dhe fleksibël nga viti 2024 deri në 2027 - me kusht që vendi të përmbushë kërkesat e reformës së dakorduar paraprakisht. Instrumenti është i pajisur **me 50 miliardë euro** në grante dhe kredi, dhe zbatimi i tij bazohet në **Planin për Ukrainën** - një strategji reformash dhe investimesh - e zhvilluar nga vendi dhe e miratuar nga Këshilli më 14 maj 2024. Deri më tani³, 12.4 miliardë euro financim janë disbursuar nga Instrumenti për Ukrainën dhe 1.4 miliardë euro investime janë miratuar për financim sipas Kornizës së Investimeve, e cila është pjesë përbërëse e Instrumentit.

Komisioni miratoi **Planin e Rritjes për Ballkanin Perëndimor**⁴ në nëntor 2023. **Instrumenti për reformën dhe rritjen ekonomike 6 miliardë euro**⁵, një element integral i Planit të Rritjes, ka hyrë në fuqi më 25 maj 2024. Plani i ri i Rritjes synon të plotësojë Planin Ekonomik dhe të Investimeve⁶ që rajoni të ndihmojë në rritjen e konvergjencës ekonomike me BE-në dhe të përshpejtojë reformat në lidhje me bazat e procesit të anëtarësimit. Ai parashikon integrimin gradual të rajonit në zona specifike të tregut të vetëm të BE-së, duke iu nënshtruar progresit në integrimin ekonomik rajonal dhe përafrimin me acquis përkatës të BE-së si dhe ngritjen e kapaciteteve dhe procedurave të mjaftueshme administrative. Bazuar në logjikën e nismës së brezit të ardhshëm të BE-së dhe të Instrumentit të Rimëkëmbjes dhe Qëndrueshmërisë, Instrumenti i Reformës dhe Rritjes do të stimulojë më tej reformat kyçe socio-ekonomike dhe të lidhura me zgjerimin, të dakorduara në agjendën e reformave ambicioze të përshtatur të secilit përfitues. Pas përmbushjes së hapave të reformës dhe kushteve thelbësore, shpërblimet financiare do të lëshohen në buxhetet kombëtare, të plotësuara nga investimet e synuara në tranzicionin e gjelbër dhe digjital, sektorin privat dhe zhvillimin e kapitalit njerëzor përmes Kornizës së Investimeve të Ballkanit Perëndimor

Zbatimi i Planit të Rritjes dhe i Instrumentit është duke u zhvilluar dhe ka çuar në një mobilizim të rëndësishëm politik në rajon, duke njohur përfitimet thelbësore që do të sjellë Plani i Rritjes. Pesë nga gjashtë përfituesit kanë dorëzuar agjendat e tyre të reformës deri më sot, dhe ato u miratuan nga Komisioni në tetor 2024. Transferet përkatëse të parafinancimit parashikohen me hyrjen në fuqi të Instrumentit dhe marrëveshjeve të huasë me secilin nga përfituesit dhe plotësimin e kushteve të parafinancimit.

Në tetor 2024, Komisioni Evropian miratoi një **Plan për Rritje për Moldavinë**⁷, tw dedikuar pwr kwtw vend, me synim mbështetjen e reformave të saj socio-ekonomike, investimeve dhe përafrimin me acquis të Bashkimit Evropian dhe vlerat e tij.

Pas njoftimit nga ana e Presidentes von der Leyen, në fjalimin e saj mbi Gjendjen e Unionit për 2023, Komisioni, duke filluar nga viti 2024, përfshiu disa vende të zgjerimit (Shqipërinë, Malin e Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbinë) në Raportin e Sundimit të Ligjit.

Turqia është vend kandidat dhe partner kyç i BE-së dhe thekson anëtarësimin në BE si objektivin e tij strategjik. Megjithatë, negociatat e pranimit me vendin janë ndalur që nga viti 2018, sipas vendimit të Këshillit. Turqia nuk e ktheu tendencën negative të përkeqësimit të vazhdueshëm të standardeve demokratike të vërejtura në vitet e fundit. Shqetësimet serioze të BE-së në fushat e të drejtave themelore dhe sundimit të ligjit, duke përfshirë pavarësinë e gjyqësorit, mbeten. Në të njëjtën kohë, ndjekja e rekomandimeve të Komunikatës së Përbashkët mbi gjendjen e marrëdhënieve politike, ekonomike dhe tregtare BE-Turqi⁸, zbatimi i rekomandimeve të përfshira në to po përparon, në përputhje me Konkluzionet e

² Rregullorja 2024/792.

³ Tetor 2024.

⁴ C OM(2023) 691

⁵ Rregullorja 2024/1449

⁶ COM(2020)641

⁷ COM(2024)470

⁸ JOIN(2023)50

Këshillit Evropian të prillit 2024, në një mënyrë me faza, proporcionale dhe të kthyeshme. BE-ja ka një interes strategjik për një mjedis të qëndrueshëm dhe të sigurt në Mesdheun Lindor dhe në zhvillimin e një marrëdhënieje bashkëpunuese dhe reciprokisht të dobishme me Turqinë. Në këtë drejtim, Bashkimi Evropian i kushton një rëndësi të veçantë rifillimit dhe përparimit në bisedimet për zgjidhjen e çështjes me Qipron në zgjerimin e mëtejshëm të bashkëpunimit BE-Turqi.

Lufta e agresionit rus kundër Ukrainës ka nënvizuar më tej nevojën për unitet dhe solidaritet midis BE-së dhe partnerëve të saj më të afërt dhe rëndësinë e përafrimit të **politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë** (PPJS). Shqipëria, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Bosnja e Hercegovina arritën ose ruajtën shtrirjen e plotë të CFSP-së. Zbatimi i sanksioneve në Bosnjë dhe Hercegovinë mbetet një sfidë. Kosova vazhdoi të përafrohej në mënyrë të njëanshme. Shkalla e përgjithshme e përafrimit të Ukrainës dhe Moldavisë është rritur ndjeshëm. Modeli i përafrimit të Serbisë ka mbetur kryesisht i pandryshuar, por vendi vazhdoi të bashkëpunojë me BE-në për anashkalimin e sanksioneve. Serbia pritet, si çështje me prioritet, të përmbushë zotimin e saj dhe të përmirësojë përafrimin me CFSP-në e BE-së, duke përfshirë masat kufizuese të BE-së, në përputhje me kornizën e saj negociuese, dhe të shmangë veprimet dhe deklaratat që bien ndesh me qëndrimet e BE-së për politikën e jashtme. Shkalla e përafrimit e Gjeorgjisë me PPJS mbetet e ulët, por vendi bashkëpunoi gjithashtu me BE-në për të luftuar anashkalimin e sanksioneve. Turqia nuk ka bërë përparim në përafrimin me CFSP-në gjatë periudhës së raportimit, duke ruajtur një normë shumë të ulët. Turqia ka zbatuar disa masa specifike për të ndaluar anashkalimin e sanksioneve të BE-së kundër Rusisë përmes territorit të saj dhe duhet të vazhdojë të bashkëpunojë në mënyrë aktive me BE-në për këtë çështje.

Samitet dhe takimet e nivelit të lartë me partnerët e zgjerimit vazhduan, me samitin **BE-Ballkani Perëndimor** në dhjetor 2023, dhe takimi i tretë i **Komunitetit Politik Evropian** më 18 korrik 2024. Ky i fundit mbledhi së bashku rreth 50 liderë evropianë, duke përfshirë nga vendet kandidatë dhe kandidatë potencialë, për të diskutuar përpjekjet e përbashkëta për paqen dhe sigurinë, si dhe qëndrueshmërinë e energjisë dhe migrimin në Evropë.

II. PËRGATITJA PËR UNION MË TË MADH

Zgjerimi është një mundësi historike si për vendet aderuese, ashtu edhe për shtetet anëtare aktuale dhe BE-në në tërësi. Ka avantazhe të rëndësishme socio-ekonomike, politike dhe të sigurisë të njëjti Unioni më të madh dhe më të fortë.

Një BE e zgjeruar është një garantues më i mirë i **stabilitetit politik, sigurisë dhe paqes në kontinent**. Me fokusin e saj në bazat e procesit të anëtarësimit, BE-ja inkurajon reformat politike dhe forcimin e institucioneve demokratike dhe sundimin e ligjit në vendet kandidatë dhe kandidatë potencialë. Kjo lejon bashkëpunim më të mirë për migracionin dhe menaxhimin e kufijve, sigurinë, krimin e organizuar, terrorizmin dhe kërcënimet hibride, gjë që është thelbësore për të garantuar integritetin dhe sigurinë e zonës Schengen. Për më tepër, zgjerimi nxit mirëkuptimin e ndërsjellë midis popujve në Evropë në tërësi, gjë që promovon pajtimin dhe paqen.

Një Union më i madh do të jetë një lojtar më i fortë global, me më shumë ndikim gjeopolitik, gjë që do t'i mundësojë atij të luajë një **rol edhe më të rëndësishëm në skenën ndërkombëtare**.

Përveç kësaj, si një lojtar më i rëndësishëm rajonal, një BE e zgjeruar do të jetë në gjendje të ushtrojë më shumë ndikim edhe në fqinjësinë e saj, duke projektuar stabilitet dhe prosperitet, si dhe bashkëpunim ekonomik rreth kufijve të saj të jashtëm.

Zgjerimi i BE-së do të sjellë përfitime të gjera **socio-ekonomike** për anëtarët e saj aktualë dhe të ardhshëm. Rritja e numrit të konsumatorëve në tregun e vetëm do të ofrojë mundësi të mëdha për bizneset për t'u zgjeruar dhe për të tregtuar më lirshëm. Për më tepër, tregjet e reja do të hapin mundësi të reja investimi për bizneset, duke krijuar një rreth të vërtetshëm të nxitjes së rritjes në ekonominë aktuale dhe të ardhshme të anëtarëve.

Në rastin konkret të Ballkanit Perëndimor, rajoni është i rrethuar nga shtetet anëtare të BE-së; prandaj, anëtarësimi i tyre në BE do të thotë një **thjeshtësim të konsiderueshëm të marrëveshjeve të tregtisë dhe transportit**, si dhe kontroll të zgjeruar të zinxhirit të furnizimit të mallrave me standarde të përbashkëta të produkteve, pa kontrole personale në zonën e zgjeruar Schengen, pa procedura doganore për mallrat dhe integrimin e rrjeteve të infrastrukturës. Ky thjeshtësim do të ulte ndjeshëm koston e logjistikës dhe mund t'i ndihmonte vendet aderuese të bëhen qendra kryesore të transportit. Liria e lëvizjes së mallrave, si dhe prodhimet agro-ushqimore dhe ujore dhe produkte të tjera të konsumit që plotësojnë standardet e kërkuara të cilësisë dhe sigurisë, do t'u japë konsumatorëve qasje në një zgjedhje më të gjerë të produkteve të sigurta.

Zgjerimi do të kontribuojë në **konkurrueshmërinë e ekonomisë së BE-së** dhe ta bëjë atë më të përshtatshëm për të trajtuar sfidat globale, duke përfshirë tranzicionin e gjelbër dhe atë digjital. Mosha mesatare e popullsisë në vendet pranuese është më e ulët se ajo në BE dhe zgjerimi do të kontribuojë në krijimin e një fuqie punëtore më të gjerë dhe më të re. Në të njëjtën kohë, një bashkëpunim dhe shkëmbim edhe më i ngushtë midis shkencëtarëve, studentëve dhe bizneseve do të çojë në grumbullimin më të mirë të talentëve dhe fuqisë së trurit dhe shfrytëzimin e këtyre pasurive për kërkimin dhe inovacionin dhe zhvillimin e teknologjive të reja.

Integrimi i tregjeve të reja në **zinxhirët e vlerave të BE-së** do të lehtësojë më tej përafrimin. Për më tepër, **qasja dhe shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore**, duke përfshirë lëndët e para, në anëtarët e ardhshëm të mundshëm, do të lehtësojnë aplikimin e teknologjive të reja dhe zbatimin e tranzicionit të gjelbër në kontinent. Për më tepër, partneritetet për lëndët e para⁹ synojnë të mbështesin zhvillimin e industrive të reja vendore dhe vendeve të punës me cilësi të lartë në vendet partnere, duke respektuar plotësisht standardet e larta mjedisore dhe sociale, duke trajtuar me transparencë të plotë shqetësimet e komuniteteve lokale. Burimet natyrore të lidhura me energjinë, duke përfshirë prodhimin e energjisë nga era dhe dielli, do të ndihmojnë përpjekjet e BE-së në zhvendosjen drejt burimeve të rinovueshme dhe sigurimin e kërkesës së saj për energji.

Marrja e këtyre përfitimeve kërkon përgatitje të plotë **nga vendet candidate dhe kandidatët potencialë** për anëtarësimin në BE, bazuar në zotimin dhe angazhimin e tyre të plotë dhe të qëndrueshëm politik. Kjo do të thotë gjithashtu vendosje e masave mbrojtëse të përshtatshme kundër kthimit prapa në reformat dhe mekanizmat e tranzicionit për të kompensuar ndikimin e mundshëm të boshllëqeve të rëndësishme në konvergjencën ekonomike.

Në të njëjtën kohë, zgjerimi kërkon një reflektim të brendshëm në BE dhe përgatitjen e organeve të saj. Më 20 mars, Komisioni Evropian miratoi një **Komunikim mbi reformat para zgjerimit dhe shqyrtimet e politikave**¹⁰, e cila kontribuon në diskutimin e vazhdueshëm mbi reformat e brendshme që BE-ja do të duhet të bëjë. Ai shqyrton implikimet e një BE-je më të madhe në katër fusha kyçe – vlerat, politikat, buxheti dhe qeverisja – dhe shtron bazën për shqyrtimin e politikave të para-anëtarësimit.

Së fundmi, por jo më pak e rëndësishme, zgjerimi duhet të shoqërohet me veprime komunikimi të synuara që synojnë informimin e opinionit publik për procesin, si në BE ashtu edhe në vendet candidate.

III. VENDET E ZGJERIMIT NË RRUGËN DREJT PËR NË BE

Në përputhje me metodologjinë e rishikuar¹¹, në konkluzionet dhe rekomandimet e këtij Komunikimi, Komisioni vlerëson **progresin e përgjithshme në përgatitjet dhe negociatat e anëtarësimit** dhe propozon rrugën përpara për secilin vend.

⁹ Pas Planit të Veprimit për Lëndët e Para Kritike dhe Aktit për Lëndët e Para Kritike, Komisioni ka filluar të ndërtojë një sërë partneritetesh për lëndët e para, duke përfshirë Memorandumet e Mirëkuptimit të nënshkruara me Ukrainën në 2021 dhe Serbinë në 2024.

¹⁰ COM(2024) 146 final

¹¹ COM(2020) 57 final

Të gjithë kapitujt e negociatave me **Malin e Zi** janë hapur, me tre të mbyllura përkohësisht. Në qershor, Mali i Zi arriti një arritje të madhe me vlerësimin pozitiv për përmbushjen e standardeve të përkohshme për kapitujt e sundimit të ligjit. Konferenca ndërqeveritare me Malin e Zi e 26 qershorit 2024 hapi rrugën për mbylljen e përkohshme të kapitujve të negociatave.

Serbia ka të hapur 22 nga 35 kapitujt e negociatave, dy prej të cilëve janë mbyllur përkohësisht. Ciklet e shpeshta zgjedhore në Serbi kanë pasur një ndikim negativ në vazhdimësinë dhe shpejtësinë e progresit të reformave lidhur me anëtarësimin në BE. Autoritetet vazhduan të deklarojnë anëtarësimin në BE si qëllimin e tyre strategjik. Rruga drejt hapjes së grupeve të mëtejshme me Serbinë do të varet veçanërisht nga progresi dhe ritmi i reformave të sundimit të ligjit dhe normalizimi i marrëdhënieve me Kosovën.

Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut kanë deklaruar vazhdimisht përkushtimin e tyre politik ndaj qëllimit strategjik të integritetit në BE dhe ambicien e tyre për të ecur përpara në negociatat e anëtarësimit bazuar në progresin e vazhdueshëm të reformave. Pas konferencave të para ndërqeveritare të mbajtura me të dy vendet në korrik 2022, takimet e shqyrtimit në të gjashtë grupet u përmbyllën me sukses deri në dhjetor 2023. Bazuar në raportet e shqyrtimit të Komisionit, në vjeshtën e vitit 2023, Këshilli i komunikoi secilit vend standardet për hapjen e negociatave për grupin 1 (bazat).

Në fund të vitit 2023, **Shqipëria** paraqiti udhërrëfyesin e saj për reformën e administratës publike dhe sundimin e ligjit, të cilat lejuan hapjen e grupit të bazave në tetor 2024 gjatë Konferencës së dytë Ndërqeveritare. Shqipëria paraqiti gjithashtu udhërrëfyesin e saj për funksionimin e institucioneve demokratike në shtator 2024.

Në dhjetor 2023, **Maqedonia e Veriut** miratoi udhërrëfyesin për sundimin e ligjit dhe reformën e administratës publike. Miratimi i planit të veprimit për mbrojtjen e minoriteteve është ende në pritje.

Ndërkohë, Komisioni i paraqiti Këshillit raporte të mëtejshme të ekzaminimit për të dy vendet: në maj 2024 për grupin 2 – tregu i brendshëm, dhe në tetor 2024 për grupin 6 – marrëdhëniet e jashtme dhe grupi 3 – konkurrueshmëria dhe rritja gjithëpërfshirëse.

Në përputhje me rekomandimin e Komisionit, në dhjetor 2023 Këshilli Evropian vendosi të hapë negociatat e anëtarësimit me **Bosnjë dhe Hercegovinën**, pasi të arrihet shkalla e nevojshme e përputhshmërisë me kriteret e anëtarësimit. Siç pasqyrohet në raportin e Komisionit të marsit 2024, Bosnja dhe Hercegovina kishte avancuar në miratimin e reformave të lidhura me BE-në dhe kishte arritur harmonizimin e plotë me politikën e jashtme të BE-së. Megjithatë, zhvillimet në entitetin *Republika Srpska* e pengoi këtë moment pozitiv, veçanërisht me miratimin në prill të ligjeve të njëjësive të veçanta për zgjedhjet, referendumet dhe imunitetin, mosnjohjen e vazhdueshme të autoritetit dhe vendimeve të Gjykatës Kushtetuese, si dhe me retorikën e vazhdueshme secesioniste.

Në dritën e rezultateve të arritura që nga viti 2022, më 12 mars 2024, Komisioni konsideroi se Bosnja dhe Hercegovina kishte arritur nivelin e nevojshëm të përputhshmërisë me kriteret e anëtarësimit. Bazuar në rekomandimin e Komisionit, Këshilli Evropian vendosi më 22 mars 2024 të hapë negociatat e pranimit në BE me vendin. Pas këtij vendimi, më 24 prill 2024, Komisioni mbajti një takim të parë njohës për të shpjeguar procesin në vazhdim, në veçanti ekzaminimin. Dinamika e reformës ngeci midis prillit dhe tetorit 2024. Komisioni po përgatit kornizën e negociatave me synimin për miratimin e tij nga Këshilli në momentin që ndërmerren të gjitha hapat përkatëse të përcaktuara në rekomandimin e Komisionit të tetorit 2022.

Që nga 1 janari 2024, mbajtësit e pasaportave biometrike të **Kosovës** gëzojnë udhëtim pa viza në BE, dhe që nga tetori 2024, po ashtu edhe mbajtësit e pasaportave serbe të lëshuara nga Drejtoria Koordinuese Serbe. Kosova mbeti e përkushtuar ndaj reformave të lidhura me BE-në.

Tensionet në veri të Kosovës vazhduan edhe pas sulmit të dhunshëm kundër Policisë së

Kosovës nga një bandë e armatosur më 24 shtator 2023, që ishte përshkallëzimi më i rëndë në vitet e fundit. Kriza të tjera u shkaktuan nga çështjet mbi shpronësimet e tokës nga qeveria në veri; miratimi i një rregulloreje të bankës qendrore për transaksionet me para të gatshme që ndikojnë negativisht në serbët e Kosovës dhe komunitetet e tjera joshumicë; operacionet policore për mbylljen e zyrave të institucioneve të drejtuara nga Beogradi që ofrojnë ndihmë për komunitetet joshumicë; dhe me ndalimin e vazhdueshëm të importit të mallrave me origjinë serbe, në fuqi që nga qershori i vitit 2023, që ndikon në mënyrë disproporcionale bizneset në komunitetin serb të Kosovës. Këto çështje i dëmtuan më tej marrëdhëniet ndërmjet qeverisë dhe komunitetit serb të Kosovës. Masat e BE-së në lidhje me Kosovën, të vendosura në vitin 2023, mbetën në fuqi gjatë periudhës raportuese. Përfaqësuesja e Lartë ka rekomanduar heqjen e këtyre masave.

Në dhjetor 2023, Këshilli Evropian vendosi të hapë negociatat e anëtarësimit me **Ukrainën**. Pas përfundimit të katër hapave të mbetur të identifikuar nga Komisioni në rekomandimin e tij të 8 nëntorit 2023, konferenca e parë ndërqeveritare u mbajt më 25 qershor 2024. Përkundër luftës së vazhdueshme të agresionit të Rusisë, Ukraina mbajti angazhimin e saj të fortë për reforma në shumë sektorë. Plani i Ukrainës, i miratuar në prill 2024 dhe që shërben si një strategji gjithëpërfshirëse reformash, kontribuoi në forcimin e angazhimeve më të gjera të politikave brenda procesit të zgjerimit. Me Instrumentin e Ukrainës, BE-ja vazhdon të lidhë mbështetjen e saj financiare për rimëkëmbjen me reformat e nevojshme për të ngritur ekonominë e Ukrainës dhe për ta ndihmuar atë në rrugën drejt anëtarësimit. Angazhimet e përbashkëta të sigurisë BE-Ukrainë të nënshkruara në qershor 2024 deklaruan se siguria, qëndrueshmëria dhe mbështetja e mbrojtjes, si dhe procesi i anëtarësimit të Ukrainës në BE, mbështetja për reformat, ndihma makro-financiare, humanitare dhe rindërtimi përforcojnë njëra-tjetrën. Nga ana e saj, Ukraina u zotua të vazhdojë të ndërmarrë reforma në përputhje me rrugën e saj në BE, duke përfshirë sektorët e sigurisë, mbrojtjes dhe inteligjencës.

Ka pasur sfida të rëndësishme që lindin nga lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës dhe veprimet hibride kundër **Moldavisë**. Megjithatë, Moldavia ka vazhduar të përparojë në mënyrë të qëndrueshme në rrugën e saj të pranimit në BE. Në dhjetor 2023, Këshilli Evropian vendosi të hapë negociatat e anëtarësimit me Moldavinë. Pas përfundimit të tre hapave të mbetur të identifikuar nga Komisioni në rekomandimin e tij të 8 nëntorit 2023, konferenca e parë ndërqeveritare u mbajt më 25 qershor. Komisioni dhe Moldavia kanë zhvilluar së bashku një Plan Rritjeje që do të nxisë mbështetjen për reformat përkatëse dhe prioritetet e investimeve dhe do të zgjerojë disa përfitime të pjesëmarrjes në tregun e vetëm. Populli moldav votoi më 20 tetor 2024 në një referendum për anëtarësimin në BE dhe në zgjedhjet presidenciale. Propozimi për të përfshirë hyrjen në BE në Kushtetutë u mbështet nga 50.38% e votuesve. Raundi i dytë i zgjedhjeve presidenciale do të mbahet më 3 nëntor, mes dy kandidatëve që shënuan më shumë pikë në raundin e parë.

Takime shpjeguese mbi *acquis* të BE-së me Ukrainën dhe Moldavinë u zhvillua midis shkurtit dhe majit 2024 dhe takimet dypalëshe **ekzaminimi** filluan në korrik, pasi kornizat e negociatave iu prezantuan të dyja vendeve në konferencat ndërqeveritare në qershor.

Këshilli Evropian i dha statusin e kandidatit **Gjeorgjisë** në dhjetor 2023, duke kuptuar se janë ndërmarrë nëntë hapat e përcaktuar në rekomandimin e Komisionit të datës 8 nëntor 2023. Qeveria përgatiti një plan veprimi të dedikuar për të kryer nëntë hapat dhe shprehu angazhimin e saj për të avancuar në reformat e lidhura me BE-në. Megjithatë, që nga marsi 2024, ka pasur zhvillime shqetësuese që nuk pasqyrojnë angazhimin e deklaruar të qeverisë për rrugën drejt BE-së. Këtu përfshihet vendimi për ringjalljen e Ligjit për transparencën e ndikimit të huaj dhe miratimi i tij më 28 maj, si dhe miratimi më 17 shtator i paketës legjislative për vlerat familjare dhe mbrojtjen e të miturve. Duke u mbështetur në konkluzionet e tij të 27 qershorit, më 17 tetor 2024, Këshilli Evropian përsëriti shqetësimin e tij serioz në lidhje me kursin e veprimtë ndërmarrë nga qeveria gjeorgjiane, e cila bie ndesh me vlerat dhe parimet mbi të cilat është themeluar BE-ja. Këshilli Evropian kujtoi se një mënyrë e tillë veprimi rrezikon rrugën evropiane të Gjeorgjisë dhe *de facto* ndalon procesin e anëtarësimit.

Më 26 tetor, qytetarët gjeorgjian votuan në zgjedhjet parlamentare. Gjetjet paraprake të Misionit të përbashkët Ndërkombëtar të Vëzhgimit të Zgjedhjeve të udhëhequr nga Zyra e OSBE-së për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (OSBE/ODIHR) identifikuan disa mangësi që ndodhën në një mjedis të tensionuar dhe tejet të polarizuar. Dobësitë e raportuara përfshijnë *ndër të tjera* ndryshimet e fundit legjislative në procesin zgjedhor, kompromise të shpeshta për fshehtësinë e votës, mospërputhjet procedurale, frikësimi dhe presioni mbi votuesit që ndikuan negativisht në besimin e publikut në proces. Këto gjetje paraprake konfirmojnë nevojën për një reformë gjithëpërfshirëse zgjedhore, e cila tashmë është theksuar në rekomandimet kryesore në të kaluarën.

Turqia është një partner kyç për BE-në dhe një vend kandidat, dhe marrëdhëniet BE-Turqi kanë marrë vull gjatë vitit të kaluar. Në përputhje me konkluzionet e Këshillit Evropian të prillit 2024, BE-ja është ri-angazhuar me Turqinë në një sërë fushash me interes të përbashkët. Ky angazhim synon të avancojë punën mbi rekomandimet e Komunikatës së Përbashkët të Komisionit të vitit 2023 dhe Përfaqësuesit të Lartë për marrëdhëniet politike, ekonomike dhe tregtare BE-Turqi¹²¹² në faza, në mënyrë proporcionale dhe të kthyeshme. Gjatë vitit të kaluar, u mbajtën dialogë të nivelit të lartë mbi migracionin dhe sigurinë, bujqësinë, shëndetin, kërkimin dhe inovacionin, shoqëruar me një angazhim të nivelit të lartë midis Komisionit dhe Turqisë. Gjithashtu, takimi i parë i dialogut të nivelit të lartë për tregtinë u zhvillua në përputhje me rekomandimet e Komunikimit të Përbashkët. Bazuar në deklaratën BE-Turqi 2016, bashkëpunimi pozitiv me autoritetet turke vazhdoi për menaxhimin e migracionit duke dhënë rezultate, përkundër sfidave të zbatimit. Një nga hapat e ardhshëm duhet të jetë mbajtja e takimit të radhës të Dialogut të Nivelit të Lartë për Migracionin dhe Sigurinë. BE-ja do të vazhdojë përpjekjet për të kapërcyer dallimet kryesore dhe për të kërkuar bashkëpunim me Turqinë në çdo fushë me përfitim reciprok, duke përfshirë Unionin Doganor, menaxhimin e migracionit, paqen dhe sigurinë, tranzicionin e gjelbër dhe digjital, bujqësinë dhe zhvillimin rural, investimet dhe lidhjen. Angazhimi konstruktiv i Turqisë do të jetë i dobishëm në avancimin e fushave të ndryshme të bashkëpunimit të identifikuar në Komunikimin e Përbashkët.

IV. BAZAT E PROCESIT TË ANËTARËSIMIT NË BE

Sundimi i ligjit, të drejtat themelore, funksionimi i institucioneve demokratike, reforma e administratës publike dhe kriteret ekonomike përbëjnë 'bazat' e procesit të anëtarësimit në BE.

Reformat e besueshme dhe arritjet e pakthyeshme në bazat janë thelbësore që njerëzit të gëzojnë barazi përpara ligjit dhe mbrojtjen e duhur të të drejtave dhe lirive të tyre themelore. Konsolidimi i rezultateve në këto fusha është thelbësor për vendet në zgjerim për të siguruar përparim në rrugët e tyre përkatëse drejt anëtarësimit. Siguria juridike dhe qeverisja e mirë janë gjithashtu baza për rritjen e konkurrencës dhe krijimin e kushteve për investime të huaja direkte, përparim socio-ekonomik dhe prosperitet. Institucionet e qëndrueshme janë gjithashtu thelbësore për pajtueshmërinë me *acquis* të BE-së në të gjitha fushat e politikave, duke përfshirë menaxhimin e ndihmës së konsiderueshme financiare që ofron BE-ja. Gjatë vitit të kaluar, përparimi në reformat e lidhura me bazat u vu re veçanërisht në Mal të Zi, Shqipëri, Moldavi dhe Ukrainë.

Përfshirja e disa vendeve të zgjerimit në Raportin e Sundimit të Ligjit për vitin 2024 (Shqipëria, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia) mbështet zbatimin e rekomandimeve sipas paketës së zgjerimit, veçanërisht në lidhje me përpjekjet për reformimin e sistemeve të drejtësisë, kornizat kundër korrupsionit, pluralizmin dhe lirinë e medias, dhe kontrollet dhe balancat, si dhe ndihmat e autoriteteve për të bërë progres të mëtejshëm kuptimplotë në procesin e anëtarësimit, për të cilin raportet vjetore të zgjerimit do të vazhdojnë të ofrojnë udhëzime dhe rekomandime. Komisioni do të përfshijë vendet e tjera të zgjerimit në Raportin e Sundimit të Ligjit si dhe kur të jenë gati, siç përcaktohet nga Presidentja von der Leyen në Udhëzimet e

¹² JOIN(2023) 50 final

saj Politike për Komisionin e ardhshëm Evropian 2024-2029.

Gjyqësori dhe të drejtat themelore

Përpjekjet e vazhdueshme të disa vendeve për të zbatuar me efikasitet **reformat në drejtësi** dhe kryerja e vettingut kanë çuar në forcimin e pavarësisë së gjyqësorit dhe llogaridhënies së tij, veçanërisht në Shqipëri, Moldavi dhe Ukrainë. Bosnja dhe Hercegovina ka nisur gjithashtu përgatitjet për kontrollet e integritetit në të gjithë gjyqësorin. Megjithatë, në shumicën e vendeve, kërcënimet ndaj pavarësisë së gjyqësorit mbetën. Përpjekjet për ndërhyrje të panevojshme politike vazhdojnë, duke ndikuar në besueshmërinë e gjyqësorit në sytë e popullatës. Përmirësimi i cilësisë dhe efikasitetit të gjyqësorit mbetet një prioritet. Shumë vende të zgjerimit ballafaqohen gjithashtu me sfida të rëndësishme që ndikojnë në cilësinë dhe efikasitetin e sistemit të tyre të drejtësisë: ngarkesat e gjykatave, vështirësi në plotësimin e vendeve vakante të hapura dhe financim të pamjaftueshëm. Disa vende të zgjerimit kanë reformuar sistemin e tyre të trajnimit gjyqësor, por disa nuk janë në përputhje me standardet evropiane. Përpjekjet për digjitalizimin e sistemit të drejtësisë, duke përfshirë krijimin ose forcimin e sistemeve të menaxhimit të çështjeve dhe informacionit, përmirësimin e specializimit dhe futjen e masave mbrojtëse kundër manipulimit duhet të vazhdojnë në mënyrë që të forcohet pavarësia dhe paanësia.

Korrupsioni mbetet një problem në të gjithë sektorin publik dhe privat në vendet në zgjerim. Lufta kundër korrupsionit mbetet prioritet për qeveritë në vendet në zgjerim. Rreziqet që lidhen me kapjen e shtetit janë sfida më e vështirë për t'u trajtuar, duke kërkuar përgjigje urgjente dhe të vendosur nga qeveritë. Stabiliteti demokratik dhe zhvillimi ekonomik ndikohen nga korrupsioni i nivelit të lartë dhe ndikimi i panevojshëm i oligarkëve, krahas rrjeteve të organizuara kriminale, që tentojnë të depërtojnë në sektorë të ndryshëm. Përkundër disa përpjekjeve në forcimin e rregullimeve ligjore dhe institucionale, korrupsioni vazhdon të prekë shumë fusha nga gjyqësori, administrata publike dhe prokurimet publike në ekonomi në përgjithësi, duke përfshirë sektorët e cënueshëm, si energjia, shëndetësia, ndërtimtaria dhe media. Këto çështje kërkojnë qasje sistematike dhe gjithëpërfshirëse të bazuara në angazhimin e vërtetë politik dhe një vizion afatgjatë për të përmirësuar transparencën dhe integritetin. Ata gjithashtu kanë nevojë për strategji kundër korrupsionit dhe vlerësime të rrezikut nëpër sektorë kyç për t'u zbatuar në mënyrë sistematike. Fatkeqësisht, mungojnë sistemet efektive të deklarimit të pasurisë, parandalimi i konfliktit të interesit, transparenca e pronësisë përfutuese dhe masat e integritetit në shërbimet publike.

Agjencitë kundër korrupsionit kërkojnë burime të përmirësuara, mandate më të forta dhe të pavarura dhe liria nga ndërhyrjet dhe ndikimet e panevojshme politike. Nevojiten më shumë veprime për të hetuar dhe ndjekur penalisht rastet e korrupsionit në mënyrë efektive, veçanërisht në nivele të larta, dhe për të siguruar sekuestrimin dhe konfiskimin e pasurive kriminale. Përveç kësaj, duhet të ndiqet një qasje sistematike ndaj deoligarkizimit për të kufizuar ndikimin e tepruar të interesave personale në jetën ekonomike, politike dhe publike. Mjedisi mundësues për gazetarinë investigative dhe shoqërinë civile duhet të përmirësohet dhe të mbrohet vazhdimisht.

Të drejtat themelore janë kryesisht të sanksionuara dhe të mbrojtura me ligj në të gjithë rajonin e zgjerimit. Vendet kanë ratifikuar instrumentet kyçe ndërkombëtare dhe evropiane për të drejtat e njeriut dhe liritë themelore dhe kanë ndërmarrë hapa për të harmonizuar legjislacionin e tyre me *acquis* të BE-së. **Zbrazëtirat e përafrimit** mbeten, veçanërisht për lirinë e shprehjes, barazinë gjinore, mosdiskriminimin, krimin e urrejtjes dhe gjuhën e urrejtjes, mbrojtjen e të dhënave, të drejtat procedurale për të dyshuarit dhe personat e akuzuar në procedurat penale dhe të drejtat e viktimave të krimit. Ligjet e agjentëve/ndikimit të huaj cenojnë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore, në veçanti të drejtat për lirinë e organizimit dhe të shprehjes. Sfidat vazhdojnë edhe në sigurimin e **zbatimit efektiv** të legjislacionit dhe mjeteve të politikave për të drejtat themelore dhe efektivitetin e mekanizmave të dëmshpërblimit. Të gjitha vendet duhet të shtojnë përpjekjet për të ndjekur rekomandimet e organeve monitoruese ndërkombëtare dhe evropiane, duke përfshirë kushtet e paraburgimit.

Ata gjithashtu duhet të sigurojnë se zbatohen vendimet e **Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut**. Në pjesën më të madhe të rajonit, **institucionet e avokatit të popullit** dhe organet e tjera të pavarura përpiqen të përmbushin rolin e tyre në monitorimin e veprimeve të shteteve për respektimin, mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut. Megjithatë, ekziston ende nevoja për të rritur pavarësinë dhe burimet e tyre funksionale dhe për të përmirësuar ndjekjen e rekomandimeve të tyre.

Liria e shprehjes, liria e medias dhe pluralizmi janë shtyllat kryesore të një shoqërie demokratike. Përkundër disa ndryshimeve legislative, sektori i medias në disa vende mbetet i shënuar nga përqendrimi mediatik dhe ndikimi politik. Kjo minon pluralizmin, pavarësinë dhe cilësinë e gazetarisë dhe çon në polarizim. Janë bërë përpjekje për të trajtuar frikësimin dhe dhunën ndaj gazetarëve. Duhet të krijohet një histori e ndjekjes sistematike. Ka një rritje të përdorimit të padive strategjike kundër pjesëmarrjes publike (SLAPP) që synojnë gazetarët dhe shoqërinë civile në disa vende të rajonit.

Ligje për **mosdiskriminim** janë në fuqi, por nevojiten ende përpjekje më të mëdha për të luftuar diskriminimin, veçanërisht kundër personave lezbike, homoseksualë, biseksualë, trans, interseks dhe queer (LGBTIQ), rom dhe pakicat e tjera. Nevojiten gjithashtu përpjekje për të parandaluar dobësimin e legjislacionit kundër diskriminimit dhe të drejtave themelore. Në shumicën e vendeve, politikat për barazinë gjinore dhe kornizat për të parandaluar dhe luftuar **dhunën me bazë gjinore** dhe dhuna në familje po përmirësohet, në përputhje me kërkesat e Konventës së Stambollit. Megjithatë, dhuna me bazë gjinore është ende një shqetësim serioz në shumë vende dhe shërbimet mbështetëse për viktimat e dhunës mbeten të pamjaftueshme dhe të nënfinancuara. Nevojiten gjithashtu përpjekje urgjente për të forcuar integritimin e sistemeve të mbrojtjes së fëmijëve dhe për të përshpejtuar **de-institucionalizimin** e fëmijëve dhe të rriturve me aftësi të kufizuara.

Drejtësia, liria dhe siguria

Progresi në **drejtësi, liri dhe siguri**, zbatimin e ligjit dhe bashkëpunimin gjyqësor midis BE-së dhe vendeve të zgjerimit vazhdoi të evoluojë pozitivisht, por që sfidat mbeten. Përpjekjet e vendeve të zgjerimit për të zhvilluar një histori të besueshme **mbi hetimet proaktive, ndjekjen penale dhe dënimet përfundimtare për krim të organizuar dhe korrupsion, veçanërisht në nivel të lartë**, në përgjithësi duhet të përmirësohen. Ballkani Perëndimor dhe Turqia vazhdojnë të jenë burim dhe qendër aktiviteteve dhe grupesh kriminale që janë gjithashtu aktive në BE. Këto vende janë pika kryesore tranziti për viktimat e trafikimit të qenieve njerëzore, kontrabandës së migrantëve dhe kontrabandës së mallrave, veçanërisht drogave të paligjshme dhe duhanit.

Grupet e krimit të organizuar nga Ballkani Perëndimor janë lojtarët kryesorë në trafikun ndërkombëtar të drogës që lidh Evropën Perëndimore me Amerikën Latine.

Përkundër përpjekjeve të partnerëve të Ballkanit Perëndimor në parandalimin dhe luftën kundër keqpërdorimit dhe trafikimit të armëve të zjarrit, vendet anëtare të BE-së ende e identifikojnë këtë rajon si një burim të rëndësishëm të armëve që hyjnë ilegalisht në BE. Në këtë drejtim, zbatimi i fazës së dytë të udhërrëfyesit rajonal për kontrollin më të mirë të armëve të vogla dhe të lehta është vendimtar.

Grupet e krimit të organizuar nga Ukraina, Moldavia dhe Gjeorgjia janë aktive në kontrabandën e migrantëve, trafikimin e qenieve njerëzore, kontrabandën e mallrave, trafikun të drogës dhe armëve, krimin kibernetik dhe krime të tjera, si mashtrimi me dokumente, përkundër përpjekjeve në këto vende për të luftuar krimin e organizuar.

Kapacitetet operative dhe mjetet e doganave dhe rojeve kufitare janë ende të pamjaftueshme në shumë vende në zgjerim për të përballuar këto sfida. Niveli i efektivitetit në luftën kundër krimit të organizuar ndryshon në vendet e zgjerimit, por bashkëpunimi ndërmjet autoriteteve të zbatimit të ligjit në BE dhe në vendet në zgjerim është rritur.

Kandidatët dhe kandidatët e mundshëm duhet të kenë sisteme të qeverisjes kombëtare të

Schengenit deri në momentin që ata të pranohen në BE. Kjo përfshin përgatitjen e një Plani Veprimi Schengen, të mbështetur nga monitorimi funksional dhe ndjekja. Vendimi për të hequr kontrollet e personave në kufijtë e brendshëm të BE-së të përbashkët në të ardhmen do t'i nënshtrohet përmbushjes së kërkesave objektive shtesë që do të verifikohen sipas Instrumentit të vlerësimit të Schengenit.

Lufta kundër krimit ekonomik dhe pastrimit të parave është i pamjaftueshëm ashtu siç është kapaciteti i rikuperimit të pasurive, duke përfshirë sekuestrimin e krypto-pasurive. Hetimet financiare dhe kapacitetet e Njësive të Hetimit Financiar janë të pamjaftueshme në shumë vende në zgjerim. Përafrimi dhe zbatimi efektiv i legjislacionit për luftën kundër pastrimit të parave, kundër financimit të terrorizmit dhe rikuperimit të pasurive, duke përfshirë ngritjen e zyrave të rikuperimit të pasurive dhe forcimin e kompetencave të gjurmimit dhe konfiskimit mbetet i pabarabartë. Nevojiten më shumë veprime për të trajtuar fitimet e paligjshme të rrjeteve kriminale, për të përmirësuar transparencën e pronësisë përfituese dhe për të forcuar qasjen ndërinstitucionale në databazat përkatëse dhe shkëmbimin ndërkombëtar të informacionit, duke përfshirë forcimin e infrastrukturës digjitale. Turqia përfundoi planin e saj të veprimit për të zgjidhur mangësitë e identifikuar strategjike kundër pastrimit të parave dhe kundër financimit të terrorizmit dhe për këtë arsye nuk i nënshtrohet më "listës gri" të Task Forcës së Veprimit Financiar (TFVF).

Terrorizmi, ekstremizmi i dhunshëm dhe radikalizimi vazhdojnë të paraqesin një sfidë. Në Forumin Ministror të Drejtësisë dhe Punëve të Brendshme BE-Ballkani Perëndimor të mbajtur në tetor 2023, u dha zotimi për të rinovuar Planin e Përbashkët të Veprimit për Kundër-Terrorizmin për Ballkanin Perëndimor në funksion të kërcënimeve në zhvillim dhe puna për një plan të ri po përparon. Vendet e zgjerimit duhet të sigurojnë që veprat terroriste të kriminalizohen dhe të penalizohen në kornizat e tyre kombëtare të ligjit penal. Kërkohen më shumë përpjekje për të parandaluar radikalizimin, duke përfshirë strukturat lokale, radikalizimin në burgje dhe ndjekjen e lirit të autorëve terroristë dhe trajtimin efektiv të përmbajtjes terroriste dhe ekstremiste në internet.

Kërcënimet hibride mbeten një sfidë politike dhe e sigurisë për vendet e zgjerimit, veçanërisht për ato në cikle zgjedhore. Këto kërcënime përfshijnë manipulimin dhe ndërhyrjen e informacionit të huaj dhe sulmet fizike dhe kibernetike, veçanërisht kundër infrastrukturës kritike. Pas një rritjeje të madhe pas luftës së agresionit rus kundër Ukrainës, këto kërcënime vazhdojnë të përbëjnë rrezik të konsiderueshëm, dhe mbështetja dhe bashkëpunimi i Be-së është forcuar.

Funksionimi i institucioneve demokratike

Institucionet e konsoliduara demokratike janë thelbësore në sigurimin e stabilitetit dhe një shtyllë qendrore e procesit të anëtarësimit. Shumë vende të zgjerimit vazhduan të preken nga mosbesimi dhe polarizimi i theksuar. Roli i tyre mbikëqyrës i parlamentit mbi ekzekutivin mbeti i dobët, gjë që ka një ndikim negativ në procesin legjislativ dhe pengon emërimet në organet publike. Në shumë vende, procesi zgjedhor vazhdon të kërkojë reforma, në përputhje me rekomandimin e jashtëzakonshëm nga Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE) / Zyra për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (ODIHR). Megjithatë, zhvillime pozitive janë vërejtur në Mal të Zi dhe Moldavi.

Sa i përket shoqërisë civile, ndërsa kornizat ligjore për lirinë e asociimit zakonisht përputhen me standardet ndërkombëtare. Megjithatë, në praktikë, organizatat e shoqërisë civile nuk janë gjithmonë në gjendje të regjistrohen dhe të veprojnë lirisht, me disa vende që kanë një mjedis të kufizuar ose të vështirë.

Reforma e administratës publike

Rekomandimet e bëra në vitin 2023 mbi **reformën e administratës publike (RAP)** vazhdojnë të aplikohen, me progres të përgjithshëm mjaft të kufizuar. Sfidat më të mëdha lidhen me funksionimin e shërbimit civil dhe menaxhimin e burimeve njerëzore, duke përfshirë politizimin, me mungesën e reformave që vazhdon të sjellë një qarkullim të lartë të stafit. Kjo në përgjithësi

ka ndikuar në hartimin dhe zbatimin e politikave reformuese, duke përfshirë Instrumentin e Reformës dhe Rritjes për Ballkanin Perëndimor dhe Instrumentin e Ukrainës, dhe mbetet një pengesë kryesore për marrjen e detyrimeve të anëtarësimit në BE. Në Ukrainë, sfidat përforcohen nga pasojat e luftës së vazhdueshme të agresionit të Rusisë. Nevojiten më shumë veprime për koordinimin institucional të RAP-it dhe forcimin e institucioneve mbikëqyrëse për të siguruar llogaridhënien e duhur.

Në fushën e **menaxhimit të financave publike (MFP)**, të gjitha vendet kanë krijuar një kuadër strategjik të besueshëm dhe përkatës për reformat e MFP-së, duke përfshirë një mekanizëm të rregullt monitorimi dhe koordinimi. Bosnja dhe Hercegovina pa për herë të parë një dialog mbi politikën e MFP-së. Sfidat kryesore lidhen me: (i) menaxhimin e investimeve publike; (ii) monitorimin e rreziqeve fiskale; (iii) përmirësimin e disiplinës fiskale; (iv) lidhjen e planifikimit strategjik me kornizat buxhetore afatmesme dhe përmirësimin e besueshmërisë së tyre; (v) forcimin e mëtejshëm të kontrolleve të brendshme financiare publike; dhe (vi) përmirësimin e transparencës buxhetore.

Sigurimi i statistikave zyrtare të besueshme dhe në kohë nga autoritetet kombëtare statistikore është thelbësor. Prandaj, fuqizimi i mëtejshëm i kapaciteteve të **sistemeve kombëtare statistikore** mbetet një element kyç i procesit të reformës.

Migrimi

BE-ja mbetet fuqishëm e përkushtuar për të bashkëpunuar dhe mbështetur Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë duke marrë një qasje gjithëpërfshirëse për të adresuar migracionin e parregullt, duke përfshirë luftën kundër kontrabandës së migrantëve dhe trafikimit të qenieve njerëzore, përmirësimin e menaxhimit të kufijve, bashkëpunimin për azilin dhe mbrojtjen, duke intensifikuar punën për kthimet. Ndërsa flukset e parregullta migratore janë ulur në rrugët e Ballkanit Perëndimor, fenomeni kërkon vigjilencë të vazhdueshme, veçanërisht aktiviteti i paligjshëm i rrjeteve të përfshira në kontrabandën e emigrantëve dhe trafikimin e qenieve njerëzore. Numri i kalimeve të paligjshme të kufijve në vitin 2023 në BE nga Ballkani Perëndimor është ulur me 31% krahasuar me vitin 2022, dhe trendi rënës është më shumë se dyfishuar në gjysmën e parë të vitit 2024¹³.

Në përputhje me **planin e veprimit të BE-së për Ballkanin Perëndimor** e paraqitur nga Komisioni në dhjetor 2022, mbështetja e Komisionit Evropian për rajonin përqendrohet në menaxhimin e kufijve, luftën kundër kontrabandës së migrantëve dhe trafikimit të qenieve njerëzore, rritjen e kthimeve dhe bashkëpunimin për azilin, mbrojtjen dhe sistemet e pritjes, si dhe arritjen e përafërimit me politikën e vizave të BE-së, një nga angazhimet e partnerëve të Ballkanit Perëndimor në Agjendat e Reformave sipas Planit të Rritjes. Marrëveshjet e reja të statusit që lejojnë Agjencinë Evropiane të Rojës Kufitare dhe Bregdetare (Frontex) të vendosë ekipe shtesë të Rojës Kufitare dhe Bregdetare Evropiane në Ballkanin Perëndimor janë negociuar, nënshkruar ose operacionalizuar gjatë periudhës raportuese. Mbështetja e BE-së për Ballkanin Perëndimor në luftën kundër kontrabandës së migrantëve dhe trafikimit të qenieve njerëzore po sjell rezultate operacionale.

Megjithëse numri i ardhjeve të parregullta nga Turqia në ishujt grekë është rritur ndjeshëm krahasuar me vitin 2022, mbërritjet nga Turqia në Qipro dhe Itali janë ulur ndjeshëm në vitin 2023. Komisioni po zbaton Planin e Veprimit të BE-së për Mesdheun Lindor të miratuar në tetor 2023. BE-ja vazhdon të mbështesë **përpjekjet e konsiderueshme të Turqisë** në pritjen e 3.6 milionë refugjatëve, kryesisht nga Siria, dhe të bashkëpunojë me autoritetet turke për të parandaluar migrimin e parregullt. Zbatimi i deklaratës BE-Turqi i marsit 2016 dhe marrëveshjes së ripranimit BE-Turqi mbetet thelbësore për bashkëpunimin BE-Turqi.

Lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës vazhdon të shkaktojë një zhvendosje masive të popullsisë **brenda Ukrainës dhe rajonit më të gjerë**. Vendet në rajonin e gjerë kanë vazhduar të presin refugjatë ukrainas, duke kontribuar në përpjekjet për mbrojtjen dhe integrimin.

¹³ Burimi: Agjencia Evropiane e Rojës Kufitare dhe Bregdetare (Frontex).

Ekonomia

Në vitin 2023, shumica e 10 **ekonomive** të zgjerimit **u rimëkëmbën nga sfidat kryesore ekonomike dhe sociale** ata u përballën si rezultat i luftës së agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, duke demonstruar një qëndrueshmëri të konsiderueshme. Përkundër shkatërrimit të vazhdueshëm dhe numrit të lartë të viktimave civile, BPV-ja e Ukrainës u rrit me 5.3% më të lartë se sa ishte parashikuar në vitin 2023. Sipas planit të ri të Ukrainës, vendi u angazhua të zbatojë një sërë reformash gjithëpërfshirëse për të ruajtur stabilitetin makroekonomik, për të nxitur rimëkëmbjen dhe për të përparuar në rrugën drejt BE-së. Në shumicën e vendeve të Ballkanit Perëndimor, rritja reale e BPV-së u ngadalësua, por ishte ende e fuqishme – në 6% në Mal të Zi, 3.4% në Shqipëri, 3.3% në Kosovë dhe 2.5% në Serbi – dhe më modeste me 1.6% në Bosnje dhe Hercegovinë dhe 1% në Maqedoni të Veriut. Turqia dhe Gjeorgjia përjetuan gjithashtu norma të forta rritjeje të BPV-së prej 5.1% dhe 7.5%, respektivisht, ndërsa Moldavia filloi të rikuperohej nga recesioni i saj i thellë në vitin 2022, me një rritje modeste prej 0.7%.

Pas kulmit në vitin 2022, **inflacioni u lehtësua** në të gjitha vendet e zgjerimit, të nxitur kryesisht nga çmimet më të ulëta ndërkombëtare të mallrave dhe nga politikat shtrënguese monetare. Në Turqi, ka pasur një zhvendosje të mirëseardhur drejt politikave ekonomike më konvencionale dhe më të shtrënguara që nga mesi i vitit 2023. Çështje strukturore në **tregun e punës**, të tilla si hendeku i madh gjinor, një mospërputhje e shkathtësive dhe një përqindje e lartë e punës së padeklaruar vazhdojnë të përfaqësojnë sfida të zakonshme që prekin mjedisin e biznesit, fuqinë punëtore dhe rritjen e përgjithshme të 10 ekonomive. Forcimi i dialogut social, duke përfshirë kapacitetet e partnerëve social, vazhdon të jetë i rëndësishëm për të adresuar këto sfida.

Është gjithnjë e më e rëndësishme që të 10 vendet e zgjerimit **të përshpejtojnë reformat** për të mundësuar një rritje të qëndrueshme në afat të mesëm dhe për të bërë progres drejt përmbushjes së kriterëve ekonomike për anëtarësimin në BE. Kjo përfshin sigurimin e funksionimit të ekonomive të tregut dhe demonstrimin e kapacitetit për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut në BE.

Politikat ekonomike duhet gjithashtu të mbështesin synimet ambicioze nën tranzicionin e gjelbër dhe digjital. Ndjekja e politikave të dekarbonizimit dhe qëndrueshmërisë mbetet një pjesë thelbësore e përafrimit me standardet e BE-së.

V. KONVERGJENCA EKONOMIKE DHE SOCIALE DHE INTEGRIMI I SHPEJTUAR

BPV-ja për kokë banori e Ballkanit Perëndimor, Ukrainës, Moldavisë dhe Gjeorgjisë mbetet rreth ose nën 50% të asaj të BE-së dhe ritmi i arritjes së konvergjencës është i ngadaltë. Në të njëjtën kohë, përvoja e zgjerimit të BE-së në vitin 2004 tregon ndikimin pozitiv që ka anëtarësimi në tregun e vetëm të BE-së dhe fondet strukturore në **konvergjencën ekonomike**. Kjo mbështet frymën aktuale të marrëdhënieve midis BE-së dhe vendeve në zgjerim, e cila fokusohet në investimet në infrastrukturë dhe në përmirësimin e mjedisit të biznesit dhe në **sjelljen përpara të integrimit në pjesë të veçanta të tregut të vetëm të BE-së**. Kjo po ndiqet përmes instrumenteve të dedikuara, si Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor, dhe marrëveshjet e asociimit, duke përfshirë zona të thella dhe gjithëpërfshirëse të tregtisë së lirë me Ukrainën, Moldavinë dhe Gjeorgjinë. Një integrim i tillë i përshpejtuar duhet të shoqërohet me përafrim përkatës *acquis* dhe forcim të kapaciteteve administrative.

Për të shpejtuar më tej reformat dhe **konvergjencën socio-ekonomike të Ballkanit Perëndimor** me BE-në dhe për t'i ndihmuar ata të përmbushin kërkesat e anëtarësimit në BE, Komisioni miratoi një **Plani Rritjeje për Ballkanin Perëndimor**. Plani synon të sjellë përpara disa nga avantazhet dhe stimujt e mëtejshëm reformues të anëtarësimit në BE përpara pranimit. Ai fokusohet në një integrim gradual të partnerëve të rajonit në tregun e vetëm të BE-së edhe përpara anëtarësimit, në forcimin e bashkëpunimit ekonomik rajonal dhe në nxitjen e reformave strukturore në fushat e sundimit të ligjit, mjedisit të biznesit, tranzicionit të gjelbër dhe digjital dhe zhvillimit të kapitalit njerëzor. Këto reforma do të shpërblehen

nëpërmjet Instrumentit të Reformës dhe Rritjes.

Zbatimi i Planit të Rritjes është në lëvizje të plotë, duke sjellë një dinamikë të re në rajon. Perspektiva e përfshirjes në disa fusha të tregut të vetëm të BE-së përpara anëtarësimit - në varësi të progresit konkret në miratimin e *acquis* përkatëse, reformat strukturore dhe bashkëpunimi ekonomik rajonal - e ka afruar rajonin në **takime të rregullta ministrore dhe liderësh**¹⁴. Këto takime i kushtohen zbatimit dhe organizohen me rotacion nga partnerët e Ballkanit Perëndimor, me pjesëmarrjen e BE-së. Masat për integrim të përsheptuar që janë nisur deri më tani përfshijnë aplikime për t'u bashkuar me Zonën e vetme të pagesave në Euro (SEPA), Korsitë e Gjelbërta për të përsheptuar zhdoganimin e mallrave në kufijtë BE-Ballkani Perëndimor, Marrëveshjet e dedikuara për Vlerësimin e Konformitetit dhe Pranimin e Produkteve Industriale, zhvillimin e portofoleve të identitetit kombëtar dhe një portofol të identitetit digjital Ballkanik të ndërveprueshëm me Portofolet Evropiane të Identitetit Digjital, duke përsëritur iniciativën WiFi4EU në Ballkanin Perëndimor, përfshirja e rajonit në Qendrat Evropiane të Inovacionit Digjital, si dhe bashkëpunimi në kuadër të Aleancës së Medikamenteve Kritike. Mundësia që Shqipëria dhe Mali i Zi të bëhen anëtarë të SEPA-s deri në fund të vitit 2024, e ndjekur nga partnerët e tjerë të Ballkanit Perëndimor që në vitin 2025, mund të sjellë përfitime thelbësore për këto vende.

Qasja në tregun e vetëm të BE-së kushtëzohet nga rritja e përpjekjeve të rajonit në bashkëpunimin ekonomik rajonal duke zbatuar **Tregun e Përbashkët Rajonal**.

Ballkani Perëndimor ka zhvilluar dhe miratuar një plan veprimi ambicioz të rishikuar për këtë iniciativë, e cila ka potencial të konsiderueshëm për t'i sjellë rajonit rritje shtesë nëpërmjet lëvizshmërisë rajonale dhe tërheqjes së investimeve në nivel rajonal.

Plani i Rritjes përfshin një **Instrument** të dedikuar **Reformash dhe Rritjesh** prej 6 miliardë eurosh, që po përdoret si për të shpërblyer vendet për progresin real në zbatimin e agjendave ambicioze të reformave të dakorduara dhe për të mbështetur investimet kyçe në fushat prioritare përmes Kornizës së Investimeve të Ballkanit Perëndimor (KIBP). Komisioni ka miratuar një vendim për miratimin e pesë agjendave të reformave. Zbatimi do të fillojë pas nënshkrimit të Instrumentit dhe marrëveshjeve të kredisë dhe disbursimit të parafinancimit.

Instrumenti plotëson ndihmën e para-anëtarësimit të ofruar tashmë për Ballkanin Perëndimor nëpërmjet **Instrumentit për Asistencën e Para-Anëtarësimit (IPA III)**, duke u fokusuar në ngritjen e kapaciteteve administrative dhe institucionale, si dhe zbatimin e **Planit Ekonomik dhe të Investimeve 2020 Për Ballkanin Perëndimor**¹⁵, duke përfshirë nxjerrjen e iniciativave në kuadër të Strategjisë Globale Gateway, duke mbështetur rritjen ekonomike dhe tranzicionin e dyfishtë të gjelbër dhe digjital në rajon. Plani Ekonomik dhe i Investimeve pritet të mobilizojë investime deri në 30 miliardë euro në rajon, nga të cilat 9 miliardë euro në formën e granteve të BE-së. Zbatimi i planit po ecën pa probleme, me programet e miratuara deri më tani të vendosura për të mobilizuar deri në 17.5 miliardë euro, duke përfshirë 5.4 miliardë euro grante të BE-së për financimin e 68 investimeve kyçe të infrastrukturës dhe sociale në rajon. Për më tepër, 21 garanci, duke përfutur deri në 937 milionë euro në mbulimin e BE-së, synojnë të grumbullojnë investime private për të rritur kapacitetin investues të rajonit. Instrumenti për Asistencën e Para-Anëtarësimit përfshin gjithashtu mbështetje për programet e zhvillimit rural (IPARD) në Shqipëri, Maqedoninë e Veriut, Mal të Zi, Serbi dhe Turqi.

Rindërtimi i Ukrainës dhe ekonomisë së saj për ta afruar atë me BE-në për anëtarësimin e saj të ardhshëm kërkon jo vetëm një përpjekje të madhe financiare, por edhe reforma strukturore. Për këtë qëllim, BE-ja ka miratuar **Instrumentin për Ukrainën** prej 50 miliardë eurosh, i cili synon të mbështesë vendin në përgatitjen për anëtarësim, rindërtimin dhe modernizimin e

¹⁴ Takime të tilla të gjashtë liderëve të Ballkanit Perëndimor (BP6) u zhvilluan në Shkup më 21-22 janar 2024, në Tiranë më 28-29 shkurt dhe në Kotor më 15-16 maj, ku u ra dakord që takimi i radhës të ishte organizuar nga Bosnja dhe Hercegovina në vjeshtë 2024. Më 19 shtator 2024, udhëheqësit e gjashtës së Ballkanit Perëndimor u takuan me Presidenten von der Leyen për të diskutuar zbatimin e Planit të Rritjes.

¹⁵ COM(2020) 690

infrastrukturës, zbatimin e reformave strukturore dhe forcimin e kapaciteteve administrative për të marrë përsipër detyrimet e anëtarësimit. Instrumenti ka hyrë në fuqi më 1 mars 2024.

Plani për Ukrainën, shtylla e parë e Instrumentit, është një mjet thelbësor për të siguruar konvergjencën dhe integrimin gradual të Ukrainës në BE. Qeveria ukrainase hartoi këtë plan gjithëpërfshirës, i cili u miratua nga Komisioni në prill dhe nga Këshilli në maj. Plani identifikon 69 reforma dhe 10 investime, që mbulojnë 15 fusha (përfshirë energjinë, bujqësinë, transportin, tranzicionin e gjelbër dhe digjital, kapitalin njerëzor, ndërmarrjet shtetërore, mjedisin e biznesit, financat publike dhe decentralizimin). Këto masa synojnë të rrisin qëndrueshmërinë makroekonomike dhe financiare të Ukrainës, të përmirësojnë qeverisjen, të rrisin kapacitetin dhe efikasitetin e administratës, të përmirësojnë përgjegjshmërinë dhe integritetin e gjyqësorit, të mbështesin zhvillimin e sektorit privat dhe të krijojnë një mjedis të favorshëm për rritje të qëndrueshme ekonomike. Disa reforma priten të ndihmojnë përpjekjet e Ukrainës në rrugën e anëtarësimit duke avancuar harmonizimin me *acquis* të BE-së, veçanërisht në administratën publike, menaxhimin e financave publike, kundër pastrimit e parave, prokurimin publik dhe sektorët e transportit dhe agroushqimit.

Shtylla e dytë e Instrumentit, **Korniza e Investimeve të Ukrainës**, është pajisur me 9.3 miliardë euro instrumente financiare të BE-së dhe synon të tërheqë investime publike dhe private, duke mobilizuar deri në 40 miliardë euro për të mbështetur rimëkëmbjen dhe rindërtimin e vendit. 1.4 miliardë euro janë ndarë tashmë për të plotësuar marrëveshjet ekzistuese të investimeve me disa institucione financiare ndërkombëtare në mënyrë që të nxisin investime konkrete në ekonominë ukrainase.

Shtylla e tretë e Instrumentit ofron asistencë teknike për qeverinë ukrainase për të ndërtuar kapacitetet e saj, për të zbatuar reformat e përcaktuara në plan dhe të rëndësishme për anëtarësimin dhe për të mbështetur shoqërinë civile.

Zona e thellë dhe gjithëpërfshirëse e tregtisë së lirë me Ukrainën e BE-së është dëshmuar të jetë një instrument efektiv për të krijuar kushte për përmirësimin e marrëdhënieve ekonomike dhe tregtare për të stimuluar më tej konvergjencën. Me DCFTA, BE-ja ka liberalizuar plotësisht importet nga Ukraina për shumicën dërrmuese të produkteve dhe ka ruajtur kuotat e tarifave dhe një sistem çmimi minimal për vetëm disa produkte bujqësore të përzgjedhura. Që nga viti 2022, për të mbështetur ekonominë e Ukrainës, BE-ja ka hequr plotësisht tarifën për të gjitha produktet e importuara duke miratuar masa të përkohshme tregtare autonome. Megjithatë, për të pasqyruar shqetësimet e palëve të interesit të BE-së, një mekanizëm i përforcuar mbrojtës dhe një frenim emergjent u prezantua për disa sektorë të ndjeshëm bujqësor. Dispozita të tjera mundësojnë një integrim gradual, duke sjellë përpara përfitimet e anëtarësimit në periudhën para anëtarësimit. Shembuj janë mundësia për të lidhur një Marrëveshje për Vlerësimin e Konformitetit dhe Pranimin e Produkteve Industriale (ACAA) ose për t'u bashkuar me nismën "Roam like at home".

DCFTA BE-Moldavi po ndihmon Moldavinë të përmirësojë integrimin e saj ekonomik dhe tregtar me BE-në përpara anëtarësimit. BE-ja ka liberalizuar plotësisht të gjitha importet nga Moldavia, përveç shtatë produkteve bujqësore, për të cilat masat tregtare autonome që japin liberalizim të përkohshëm kanë qenë në fuqi që nga viti 2022. Vendi po punon gjithashtu drejt një ACAA-je dhe qasje të mundshme në zonën e BE-së "roam like at home".

Më 10 tetor 2024, Komisioni Evropian miratoi **Planin e Rritjes së Moldavisë**, me vlerë 1.8 miliardë euro, dhe i mbështetur nga një Instrument për Reforma dhe Rritje për periudhën 2025-2027. Ky plan synon të përshpejtojë reformat socio-ekonomike dhe themelore, të përmirësojë qasjen e Moldavisë në tregun e vetëm të Bashkimit Evropian dhe të rrisë ndihmën financiare gjatë tri viteve të ardhshme. Së bashku, plani dhe instrumenti do të mundësojnë dhe stimulojnë reformat dhe investimet e nevojshme për të përshpejtuar procesin e anëtarësimit.

Zbatimi i **DCFTA BE-Gjeorgji** vazhdon të lehtësojë një përafrim të kuadrit ligjor gjeorgjian me BE-në dhe ofron një mjedis të hapur për tregti dhe investime midis dy palëve.

Vendet dhe rajoni i Partneritetit Lindor po përfitojnë gjithashtu nga ndihma në kuadër të Instrumentit të Zhvillimit të Fqinjësisë dhe Bashkëpunimit Ndërkombëtar (NDICI) dhe **Planit Ekonomik dhe të Investimeve**¹⁶¹⁶, duke mbështetur tranzicionin e gjelbër dhe digjital dhe rritjen ekonomike në të gjithë rajonin, duke përfshirë zbatimin e Strategjisë Globale Gateway. Zbatimi i saj është përshpejtuar gjatë periudhës raportuese. Deri në tetor 2024, në kuadër të këtij plani ishin mobilizuar gjithsej 11.6 miliardë euro investime publike dhe private. Këto investime janë të orientuara drejt sektorit privat dhe ofrojnë qasje në financa koncesionare për kompanitë mikro, të vogla dhe të mesme. Përveç kësaj, ka investime në transport dhe lidhje digjitale dhe energjetike. Lëvërditë në investime kontribuojnë në mënyrë thelbësore në rritjen ekonomike të vendeve partnere dhe shtrojnë bazat për ekonomi më të integruara dhe më të gatshme për të ardhmen.

Platforma e Investimeve në Turqi (TIP), e nisur në vitin 2022 nën Fondin Evropian për Zhvillim të Qëndrueshëm Plus (EFSD+), pritet të mobilizojë afër 2.4 miliardë euro investime në Turqi si rezultat i më shumë se 400 milionë eurove garanci buxhetore të BE-së. TIP lehtëson investimet në fusha me interes të ndërsjellë, si investimet e gjelbra dhe një tranzicion i qëndrueshëm, energjia e rinovueshme, lidhja dhe digjitalizimi. Ajo siguron një grup të fuqishëm instrumentesh për të hequr rrezikun për të rritur kapacitetin financiar të institucioneve financiare të BE-së dhe ndërkombëtare dhe për të mbështetur dhe promovuar investimet publike dhe private në Turqi.

TIP gjithashtu mund të hapë rrugën për iniciativat e mundshme të bashkuara Team Europe me institucionet financiare ndërkombëtare.

Për më tepër, BE-ja dha mbështetje të fortë financiare dhe tregoi solidaritet me Turqinë në përgjigje të tërmeteve shkatërruese të shkurtit 2023. Të dyja palët po bashkëpunojnë me sukses për zbatimin e ndihmës prej 1 miliardë eurosh të premtuar nga BE-ja.

Për më tepër, 1 miliard euro u zotuan për **refugjatët sirianë dhe komunitetet pritëse në Turqi** në vitin 2024.

Konvergjenca ekonomike duhet të shkojë paralelisht me **konvergjencën sociale** – bazuar në parimet e Shtyllës së BE-së për të Drejtat Sociale dhe *acquis* sociale të BE-së. Për të arritur këtë, është thelbësore që të gjitha vendet në zgjerim të zhvillojnë struktura dhe institucione të tregut të punës që funksionojnë mirë, sisteme efektive të mbrojtjes sociale dhe dialog të fortë social.

VI. BASHKËPUNIMI RAJONAL DHE MARRËDHËNIET E MIRA FQINJËSORE

Në **Ballkanin Perëndimor**, marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi rajonal janë elementë thelbësorë të procesit të stabilizim-asociimit si dhe të procesit të zgjerimit. **Kapërcimi i trashëgimisë së së kaluarës** dhe adresimi i mosmarrëveshjeve që lindin nga konfliktet e viteve 1990 mbeten kyçe. Çështje të rëndësishme dypalëshe të pazgjidhura ende duhet të zgjidhen, duke përfshirë çështjet e kufirit dhe dhënien e drejtësisë për viktimat e krimeve të luftës, identifikimin e personave të mbetur të zhdukur dhe krijimin e një regjistri të saktë të mizorive të kaluara në nivel rajonal.

Rajoni po përmbush ambicien e tij për të krijuar një **Treg të Përbashkët Rajonal (TPR)** që synon të sigurojë lirinë e lëvizjes për njerëzit, shërbimet, mallrat dhe kapitalin. Kjo do të lehtësojë punësimin dhe tregtinë dhe do të lehtësojë procedurat doganore ndërmjet partnerëve. Kjo punë koordinohet nga **Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal dhe Marrëveshja e Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA)** në partneritet me **Forumin e Investimeve të Dhomave të Ballkanit Perëndimor 6**.

Ka pasur **progres në zbatimin e Planit të Veprimit TPR**, me miratimin e pesë marrëveshjeve të lëvizshmërisë gjatë tri viteve të fundit. Këto marrëveshje kanë të bëjnë me ID-në për udhëtim, njohjen e kualifikimeve profesionale dhe akademike dhe qasjen në arsimin e lartë. Duke kapërcyer vështirësitë afatgjata, një numër vendimesh thelbësore u morën në **Komitetin**

¹⁶ DPS(2021) 186 final

e Përbashkët CEFTA në tetor 2024, duke zgjeruar në masë të madhe përfitimet e mundshme që dalin nga TPR.

Në **Samitin e Berlinit më 14 tetor 2024**, rajoni miratoi **Planin e dytë të Veprimit TPR për periudhën 2025-28**. Planin fokusohet në thellimin e bashkëpunimit ekzistues dhe nisjen e nismave të reja, veçanërisht në tregtinë, lirinë e lëvizjes, mjedisin e biznesit, kapitalin njerëzor dhe tranzicionin digjital. Zbatimi i këtij plani veprimi dhe bashkëpunimi i përgjithshëm rajonal do të jetë një kusht vendimtar për përparimin në hapjen e qasjes në zona specifike të tregut të vetëm të BE-së, siç përcaktohet në Planin e Rritjes. Zbatimi i vendimeve të CEFTA-s dhe Planit të Veprimit hap një fazë të re në krijimin e Tregut të Përbashkët Rajonal, me përfitime të prekshme për qytetarët dhe bizneset e rajonit.

Lidhja rajonale mbeti lart në agjendë përmes bashkëpunimit në fushën e transportit, energjisë dhe digjitalit. **Komuniteti i transportit** vazhdoi të mbështesë integrimin progresiv të sektorëve të transportit në Ballkanin Perëndimor, Ukrainë, Moldavi dhe Gjeorgji, ndërkohë që promovon lehtësimin e transportit nëpërmjet nismës së Korsive të Gjelbërta me përgatitjen e një udhërrëfyese. Ai përfshin plane për modernizimin e 11 pikave kufitare brenda rajonit dhe midis rajonit dhe BE-së për të reduktuar ndjeshëm kohën e pritjes, duke siguruar në të njëjtën kohë kontrollet e nevojshme. **Korsitë e Solidaritetit** BE-Ukrainë vazhdojnë të luajnë një rol të rëndësishëm në sigurimin e rrugëve logjistike për flukset kritike tregtare midis Ukrainës, Moldavisë, BE-së dhe pjesës tjetër të botës.

Bashkëpunimi me **Sekretariatit e Komunitetit të Energjisë** vazhdoi me planet kombëtare të energjisë dhe klimës (me gjithë vonesat në miratimin e tyre), duke mbështetur zbatimin e kornizës së Energjisë dhe Klimës 2030, si dhe përmirësimin e sigurisë dhe efikasitetit të energjisë, dhe avancimin e **integritit të tregut të energjisë** me BE-në. Është thelbësore që palët kontraktuese të Komunitetit të Energjisë të transpozojnë dhe zbatojnë Paketën e Integritit të Energjisë Elektrike dhe të punojnë drejt një çmimi të karbonit të barabartë me çmimin në Sistemin e Tregimit të Emetimeve të BE-së për energjinë elektrike deri në vitin 2030.

Në fushën digjitale, rajoni vazhdoi zbatimin e **marrëveshjes** së tij **'Roam like at home'** të vitit 2019 dhe marrëveshjen vullnetare të operatorëve kryesorë të telekomit për uljen e tarifave të roaming me BE-në, e cila ka hyrë në fuqi më 1 tetor 2023. Përveç harmonizimit me *acquis* të BE-së dhe vendosjes së një infrastrukture të fuqishme, të qëndrueshme dhe të sigurt, në përputhje me Kutinë e Veglave të Sigurisë Kibernetike të BE-së 5G, dhe kornizat gjithëpërfshirëse të qëndrueshme kibernetike, është gjithashtu thelbësore për rajonin që të zhvillojë kornizat e identitetit digjital dhe shërbimet publike digjitale. Rajoni është i përkushtuar të krijojë Kuleta Kombëtare të Identitetit Digjital dhe më pas "Portofolin e Identitetit Digjital Ballkanik" deri në fund të vitit 2027.

Veprimi për të forcuar lidhjen njerëzore midis të rinjve vazhdoi përmes **Zyrës Rajonale për Bashkëpunim Rinor (RYCO)**. Ky shërben si një mekanizëm rajonal i pozicionuar në mënyrë unike për të nxitur bashkëpunimin rajonal, besimin dhe pajtimin midis të rinjve në rajon dhe me BE-në. Në vjeshtën e vitit 2023, **Kolegji i Evropës** përuroi një degë në Ballkanin Perëndimor në Tiranë, e cila do të nxisë më tej lidhjet arsimore të rajonit me BE-në. Kontaktet mes njerëzve dhe marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë promovohen gjithashtu nga pjesëmarrja aktive e rajonit në programet e BE-së për arsimin, aftësimin, rininë dhe sportin **Erasmus+** dhe **Korpusi Evropian i Solidaritetit**, si dhe nga përfshirja e institucioneve të arsimit të lartë nga rajoni në **Aleancat Universitare Evropiane**, dhe të sektorëve kreative në **Programin Kreativ të Evropës**. Zbatimi i suksesshëm i Agjendës së Ballkanit Perëndimor për Inovacionin, Kërkimin, Arsimin, Kulturën, Rininë dhe Sportin vazhdon të lehtësojë zhvillimin e infrastrukturave kërkimore, parqeve shkencore dhe teknologjike, të promovojë transferimin e teknologjisë dhe të vendosë masa mbështetëse për inovacionin, duke kontribuar kështu në konkurrencën e rajonit.

Marrëveshjet dypalëshe ekzistuese, duke përfshirë marrëveshjen e Prespës midis Greqisë dhe Maqedonisë së Veriut dhe Traktatin e Miqësisë, Fqinjësisë së Mirë dhe Bashkëpunimit

midis Bullgarisë dhe Maqedonisë së Veriut, duhet të zbatohen me mirëbesim nga të gjitha palët.

Situata mbeti e tensionuar mes Kosovës dhe Serbisë edhe pse kishte pasur progres në **normalizimin e marrëdhënieve të tyre**. Arritjet e dukshme përfshijnë marrëveshjet historike të arritura në Ohër në shkurt dhe mars 2023, hapat përgatitor në themelimin e Asociacionit/Bashkësisë së Komunave me shumicë Serbe në Kosovë, avancimet në sektorin e energjisë dhe zotimet për adresimin e çështjeve të personave të pagjetur. Progresi domethënës varet nga angazhimi i të dyja palëve në dialogun e lehtësuar nga BE-ja dhe zbatimi i Marrëveshjes ligjërimit të detyrueshme për Rugën drejt Normalizimit dhe aneksit shoqërues të saj pa vonesa apo parakushte të mëtejshme. Normalizimi i marrëdhënieve është thelbësor për rrugën drejt BE-së të të dy partnerëve, të cilët rrezikojnë të humbasin mundësi të mëdha. Standardet e kapitullit 35 të negociatave të pranimit të Serbisë dhe agenda e Grupit Special të Kosovës për Normalizimin u përditësuan në maj 2024 për të përfshirë Marrëveshjen për Rugën e Normalizimit të Marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë dhe Aneksin e saj Zbatues.

Lufta e agresionit rus kundër **Ukrainës** ka pasur ndikim në marrëdhëniet me partnerët e saj dypalësh dhe vendet fqinje. Autoritetet ukrainase kanë kërkuar të ruajnë dhe forcojnë më tej bashkëpunimin dhe lidhjet diplomatike me vendet evropiane dhe më gjerë, duke përfshirë mbështetjen për një paqe të drejtë dhe të qëndrueshme në Ukrainë në përputhje me Formulën e Paqes të Ukrainës.

Marrëdhëniet e Ukrainës me vendet e Ballkanit Perëndimor janë përmirësuar në përgjithësi, ndonëse me pikëpamje të ndryshme me Serbinë dhe entitetin e *Republikës Serbe* në Bosnje-Hercegovinë për marrëdhëniet e tyre me Rusinë. Marrëdhëniet me Gjeorgjinë kanë përjetuar disa tendosje, veçanërisht për shkak të mos-harmonizimit të Gjeorgjisë me sanksionet kundër Rosisë. Përkundër mungesës së përputhjes me masat kufizuese të BE-së kundër Rosisë, Turqia vazhdon të jetë një partner me rëndësi strategjike për Ukrainën, me lidhje të rëndësishme dypalëshe ekonomike dhe mes njerëzve, të demonstruara nga një regjim dypalësh pa viza dhe një marrëveshje e tregtisë së lirë të nënshkruar në shkurt 2022. Turqia ka bërë gjithashtu përpjekje të përsëritura për të ringjallur Iniciativën e Grurit përmes Detit të Zi, e ndërprerë nga Rusia në korrik 2023, dhe ka qenë një pjesëmarrëse e spikatur në Platformën Ndërkombëtare të Krimesë të Ukrainës.

Pas luftës së agresionit rus kundër Ukrainës, **Moldavia** rriti bashkëpunimin me Ukrainën dhe Rumaninë për mbështetjen humanitare për njerëzit që iknin nga Ukraina, sigurinë energjetike, transportin dhe lidhjet infrastrukturore. Bashkëpunimi bilateral me Ukrainën vazhdoi të rritet, me Moldavinë duke shprehur solidarizim me Ukrainën, duke votuar në favor të rezolutave përkatëse të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së dhe duke u rreshtuar me një sërë deklarata politike në organizatat ndërkombëtare që dënojnë agresionin ushtarak. Moldavia gjithashtu është përafruar më shumë me masat kufizuese të BE-së kundër Rosisë, përkundër se është një objektivi i intensifikimit të presionit rus.

Gjeorgjia vazhdon të mbështesë integritetin territorial dhe sovranitetin e Ukrainës, duke përfshirë bashkë-sponsorizimin e rezolutave të OKB-së në mbështetje të Ukrainës. Megjithatë, vendi nuk është përafruar me masat kufizuese të BE-së kundër Rosisë. Gjeorgjia dhe **Turqia** gëzojnë një partneritet strategjik, me kontakte të nivelit të lartë, duke përfshirë në kuadrin e një Këshilli të Bashkëpunimit Strategjik të Nivelit të Lartë.

Ukraina, Moldavia dhe Gjeorgjia gjithashtu vazhdojnë të marrin pjesë në mënyrë aktive në **Partneritetin Lindor**.

Marrëdhëniet ndërmjet Turqisë dhe Greqisë u përmirësuan më tej në periudhën raportuese, duke kulmuar në takimin e 5-të të Këshillit të Bashkëpunimit të Nivelit të Lartë në dhjetor 2023, gjatë të cilit u nënshkrua Deklarata e Athinës për Marrëdhëniet Miqësore dhe Fqinjësisë së Mirë midis dy liderëve. Retorika inflamtoare tani është e rrallë. Turqia nuk u angazhua në asnjë aktivitet të paautorizuar shpimi në Mesdheun Lindor ose fluturime mbi ishujt grekë në detin

Egje. Shkeljet e ujërave territoriale greke raportohen ende dhe janë rritur në vitin 2024 krahasuar me vitin 2023. Në prill 2024, BE-ja shprehu angazhimin e saj të plotë për zgjidhjen gjithëpërfshirëse të problemit të Qipros, brenda kornizës së OKB-së dhe në përputhje me vlerat e BE-së, dhe mirëpriti emërimin e të dërguarit personal të Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së për Qipron.

Turqia vazhdoi të avokonte për një zgjidhje me dy shtete, në kundërshtim me rezolutat e Këshillit të Sigurimit të OKB-së. Është me rëndësi të madhe që Turqia të angazhohet dhe të kontribuojë në mënyrë aktive në **zgjidhje** të drejtë, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme **të çështjes së Qipros** brenda kuadrit të OKB-së, mbi bazën e një federate bikomunale, bizonale me barazi politike dhe në përputhje me rezolutat përkatëse të Këshillit të Sigurimit të OKB-së, si dhe në përputhje me *acquis* të BE-së dhe parimet mbi të cilat është themeluar BE-ja. Turqia duhet urgjentisht të përmbushë detyrimin e saj për zbatimin e plotë të Protokollit Shtesë të Marrëveshjes së Asociimit BE-Turqi dhe të bëjë përparim drejt normalizimit të marrëdhënieve me Republikën e Qipros. Turqia duhet të ndryshojë menjëherë të gjitha veprimet dhe hapat e ndërmarrë që nga tetori 2020 në lidhje me Varoshën që bien në kundërshtim me rezolutat përkatëse të Këshillit të Sigurimit të OKB-së. Ndjekja e dialogut me mirëbesim dhe abstenimi nga veprimet e njëanshme që bien ndesh me interesat e BE-së dhe që shkelin ligjin ndërkombëtar dhe të drejtat sovraane të shteteve anëtare të BE-së është një kërkesë thelbësore për të siguruar një mjedis të qëndrueshëm dhe të sigurt në Mesdheun Lindor dhe zhvillimin e një bashkëpunimi dhe marrëdhënie reciproke të dobishme midis BE-së dhe Turqisë.

Turqia pritet të angazhohet pa mëdyshje për marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë, marrëveshjet ndërkombëtare dhe për zgjidhjen paqësore të mosmarrëveshjeve në përputhje me Kartën e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, duke iu drejtuar, nëse është e nevojshme, Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë. BE-ja mbetet e përkushtuar për të mbrojtur interesat e saj dhe ato të shteteve të saj anëtare, si dhe për ruajtjen e stabilitetit rajonal.

Bashkëpunimi territorial u mundëson vendeve në zgjerim të punojnë së bashku dhe me shtetet fqinje anëtare të BE-së në sektorët kyç social dhe ekonomik. Më konkretisht, programet për bashkëpunim ndërkufitar dhe Interreg krijojnë mundësi për dialog, bashkëpunim dhe zhvillim në nivel të qeverisjes lokale, me përfshirjen e komuniteteve, sektorit privat dhe organizatave të shoqërisë civile. Strategjia makro-rajonale e BE-së për rajonin e Adriatikut dhe Jonit dhe Strategjia e BE-së për Rajonin e Danubit kanë vazhduar të nxisin bashkëpunimin ndërmjet Shteteve Anëtare dhe vendeve kandidate për zhvillimin, kohezionin dhe uljen e pabarazive në këto dy makrorajone. Strategjitë synojnë të zhbllokojnë potencialin ekonomik dhe social të makro-rajoneve, duke nxitur kapacitetet administrative për politika të ndryshme të BE-së dhe duke promovuar projekte zhvillimi në fusha kyçe, dhe janë kontribuues thelbësor në përgatitjet për zgjerim.

Ngjashëm, Agjenda e Përbashkët Detare ka lehtësuar dialogun dhe bashkëpunimin midis Shteteve Anëtare dhe vendeve kandidate në rajonin e Detit të Zi, për tema të tilla si mbrojtja e mjedisit, parandalimi dhe menaxhimi i ndotjes detare dhe zhvillimi i qëndrueshëm i ekonomisë blu.

VII. KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

1. Njëzet vjet pas zgjerimit më të madh të BE-së me dhjetë shtete të reja anëtare, anëtarësimi në BE mbetet një shtytës kryesor i sigurisë afatgjatë, **paqes, stabilitet dhe prosperitet në Evropë**. Mundësia historike për të lidhur të **ardhmen e tyre me BE-në është e hapur për dhjetë partnerë**, duke përfshirë gjashtë në Ballkanin Perëndimor, si dhe Turqinë, Ukrainë, Moldavinë dhe Gjeorgjinë.
2. Procesi i zgjerimit vazhdon të **bazohet në merita** dhe varet nga progresi objektiv i bërë nga secili prej partnerëve. Kjo kërkon vendosmëri për të zbatuar reforma të pakthyeshme në të gjitha fushat e ligjit të BE-së, me theks të veçantë në **bazat e procesit të zgjerimit**. Demokracia, sundimi i ligjit dhe vlerat themelore do të vazhdojnë të jenë gurët e themelit

të politikës së zgjerimit të BE-së. Anëtarësimi në BE është **zgjedhje strategjike**. Partnerët duhet të përqafojnë dhe promovojnë **vlerat e BE-së** në mënyrë të vendosur dhe pa mëdyshje. Përafrimi me **politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë** të BE-së është një sinjal më domethënës se kurrë i vlerave të përbashkëta dhe orientimit strategjik në kontekstin e ri gjeopolitik.

3. **Procesi i zgjerimit fitoi vrull të ri** përgjatë viteve 2023 dhe 2024. Grupi i bazave u hap me Shqipërinë më 15 tetor 2024. Negociatat e anëtarësimit u hapën me Ukrainën dhe Moldavinë në konferencat e para ndërqeveritare në qershor 2024. Pasi ka përmbushur standardet e përkohshme për kapitujt e sundimit të ligjit, Mali i Zi është në rrugën e mbylljes së përkohshme të kapitujve të mëtejshëm të negociatave. Në mars 2024, Këshilli Evropian vendosi të hapë negociatat e anëtarësimit me Bosnjë dhe Hercegovinën. Procesi i ekzaminimit u përmbyllën me Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut në fund të vitit 2023. Në dhjetor 2023, Këshilli Evropian i dha statusin e kandidatit Gjeorgjisë. Megjithatë, pas rrjedhës së veprimit të ndërmarrë nga qeveria gjeorgjiane që nga pranvera e vitit 2024, procesi i anëtarësimit në BE ka qenë *de facto* i ndalur. Këshilli mbetet i hapur për aplikimin për anëtarësim të Kosovës të dorëzuar në dhjetor 2022.
4. Zgjerimi është një mundësi historike si për vendet aderuese, ashtu edhe për shtetet anëtare aktuale dhe BE-në në tërësi. Ka **avantazhe të rëndësishme socio-ekonomike, politike dhe të sigurisë të një Unioni më të madh dhe më të fortë**. Një BE e zgjeruar është një garantues më i mirë i stabilitetit politik, sigurisë dhe paqes në kontinent. Një Union më i madh do të jetë një lojtar më i fortë global, me **më shumë ndikim gjeopolitik**, gjë që do t'i mundësojë atij të luajë një rol edhe më të rëndësishëm në skenën ndërkombëtare. Zgjerimi i BE-së do të sjellë **përfitime** të gjera **socio-ekonomike** për anëtarët aktualë dhe të ardhshëm të Unionit. Në të njëjtën kohë, zgjerimi kërkon reflektim të brendshëm brenda Unionit dhe përgatitjen e organeve dhe politikave të saj. Më 20 mars, Komisioni Evropian miratoi një Komunikim mbi reformat para zgjerimit dhe shqyrtimet e politikave¹⁰, e cila kontribuon në diskutimin e vazhdueshëm mbi **reformat e brendshme që BE-ja do të duhet të bëjë**. Komisioni do të paraqesë shqyrtime të politikave të para-zgjerimit duke u fokusuar në sektorë individualë si sundimi i ligjit, Tregu i Vetëm, siguria ushqimore, mbrojtja dhe siguria, klima dhe energjia dhe migrimi, si dhe konvergjenca sociale, ekonomike dhe territoriale më gjerësisht.
5. Partnerët e zgjerimit duhet të ankorohen në BE përmes **integritit gradual**, duke çuar nga ana tjetër në një përshpejtim të procesit të zgjerimit. Integrimi gradual do të ndihmojë përgatitjet teknike për anëtarësimin në BE, do të përshpejtojë harmonizimin *acquis* dhe zbutjen e procesit të anëtarësimit. Zbatimi i **Planit të Rritjes për Ballkanin Perëndimor** do të rrisë konvergjencën ekonomike të Ballkanit Perëndimor me BE-në. Ai synon të sjellë përpara disa nga përfitimet dhe detyrimet e qasjes në tregun e vetëm përpara anëtarësimit në BE, dhe ofron ndihmë financiare të shtuar përmes Instrumentit të Reformës dhe Rritjes, në mënyrë që të stimulojë reformat në Ballkanin Perëndimor. Thelbësisht, qasja në tregun e vetëm të BE-së kushtëzohet nga rritja e përpjekjeve të rajonit në bashkëpunimin ekonomik rajonal duke zbatuar Tregun e Përbashkët Rajonal, ndërtimin në zhvillimet e fundit pozitive. Si pjesë e Planit të Rritjes, Komisioni ka miratuar Agjendat e Reformave të pesë partnerëve të Ballkanit Perëndimor, duke përcaktuar reformat ambicioze që ata planifikojnë të ndërmarrin për të arritur objektivat e instrumentit. Komisioni po punon me Bosnje e Hercegovinën për ta ndihmuar atë në finalizimin e Agjendës së Reformës. Për të mbështetur konvergjencën dhe integrimin gradual të Ukrainës në BE, **Instrumenti për Ukrainën** do t'i ofrojë Ukrainës mbështetje nga viti 2024 deri në 2027, bazuar në zbatimin e Planit të Ukrainës. Një **plan** i dedikuar **Rritje për Moldavinë** për të mbështetur reformat dhe investimet e saj socio-ekonomike u miratua më 10 tetor 2024.
6. Në Ballkanin Perëndimor, **marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi rajonal** janë elementë thelbësorë të proceseve të stabilizim-asociimit si dhe të zgjerimit. Kapërcimi i trashëgimisë së së kaluarës dhe adresimi i mosmarrëveshjeve që lindin nga konfliktet e viteve 1990 mbeten kyçe. Çështjet e pazgjidhura dypalëshe ende duhet të zgjidhen, pasi

ato veçanërisht pengojnë integrimin rajonal dhe rrugët e partnerëve në BE. Normalizimi i marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë është thelbësor në rrugën evropiane të të dy partnerëve, të cilët rrezikojnë të humbasin mundësi të rëndësishme në mungesë të progresit.

7. **Turqi** mbetet vend kandidat dhe partner kyç për Bashkimin Evropian, dhe qeveria thekson anëtarësimin në BE si objektivin e tij strategjik. Megjithatë, negociatat e pranimit me Turqinë janë ndalur që nga viti 2018, sipas vendimit të Këshillit. Faktet themelore që çojnë në këtë vlerësim ende qëndrojnë. Shqetësime serioze mbesin në fushat e të drejtave themelore dhe sundimit të ligjit, duke përfshirë pavarësinë e gjyqësorit. Dialogu mbi sundimin e ligjit dhe të drejtat themelore mbetet pjesë përbërëse e marrëdhënieve BE-Turqi. Në të njëjtën kohë, puna po përparon në rekomandimet e Komunikatës së Përbashkët për gjendjen e marrëdhënieve politike, ekonomike dhe tregtare BE-Turqi, me rrugët për riangazhim që po eksplorohehen dhe zbatimi ecën përpara, në përputhje me konkluzionet e Këshillit Evropian dhe në një mënyrë me faza, proporcionale dhe të kthyeshme. Bashkimi Evropian ka një interes strategjik për një mjedis të qëndrueshëm dhe të sigurt në Mesdheun Lindor dhe në zhvillimin e një marrëdhënieje bashkëpunuese dhe reciprokisht të dobishme me Turqinë.

II.

8. Në **Mal të Zi**, procesi i anëtarësimit në BE është prioriteti kryesor për vendin dhe një angazhim i qartë politik i autoriteteve që përgjithësisht reflektohet në vendimet e politikave. Kjo përfshin një normë të vazhdueshme të harmonizimit 100% me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së, duke përfshirë sanksionet. Që nga formimi i saj në tetor 2023, qeveria ka funksionuar në një mjedis politik përgjithësisht të qëndrueshëm, me një nivel polarizimi më të ulët krahasuar me vitet e fundit. Qeveria përshpejtoi në masë të madhe përgatitjet për anëtarësimin në BE dhe në qershor 2024. Konferenca Ndërqeveritare për negociatat e pranimit me Malin e Zi konfirmoi se Mali i Zi në përgjithësi përmbushi standardet e përkohshme për sundimin e ligjit kapitujt 23 dhe 24, duke ofruar mundësinë për të vazhduar me mbylljen përkohësisht të kapitujve të mëtejshme nëse përmbushen kushtet.

Vlerësimi i Komisionit është se, në përputhje me kornizën negociuese, aktualisht sigurohet një ekuilibër i përgjithshëm ndërmjet progresit sipas kapitujve të sundimit të ligjit, nga njëra anë, dhe progresit në negociatat e anëtarësimit nëpër kapituj, nga ana tjetër. Prioriteti për progres të mëtejshëm është mbajtja dhe intensifikimi i përpjekjeve për adresimin e çështjeve të pazgjidhura. Në fushën e sundimit të ligjit kjo do të nënkuptonte ruajtje të fokusit në fushat kritike të lirisë së shprehjes dhe lirisë së medias, luftën kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar, si dhe përshpejtim dhe thellim të reformave për pavarësinë, profesionalizmin dhe llogaridhënien e gjyqësorit. Për kapitujt e tjerë të negociatave, fokusi i menjëhershëm duhet të jetë në realizimin e reformave kyçe në pritje të lidhura me BE-në dhe përmbushjen e standardeve përmbyllëse, veçanërisht për ata kapituj që mund të mbyllen përkohësisht në afat të shkurtër. Qeveria e Malit të Zi sinjalizoi objektivin e saj për mbylljen e negociatave të anëtarësimit deri në fund të vitit 2026 dhe Komisioni është i gatshëm të mbështesë këtë objektiv ambicioz, duke filluar me një propozim për mbylljen e përkohshme të kapitujve shtesë deri në fund të vitit 2024 dhe një agjendë thelbësore për vitin 2025 nëse përmbushen kushtet përkatëse. Për këtë qëllim, është thelbësore që Mali i Zi të zbatojë qasjen e strukturuar dhe të mirëplanifikuar që u zhvillua për të avancuar në praktikë agjendën e integritetit në BE. Një konsensus i gjerë politik i vazhdueshëm për reformat kyçe është një domosdoshmëri.

9. Në **Serbi**, zgjedhjet e parakohshme të dhjetorit 2023 dhe ndërprerja pasuese në funksionimin e qeverisë dhe parlamentit ngadalësuan ritmin e reformave të anëtarësimit në BE. Megjithatë, në fushën e sundimit të ligjit, zbatimi i reformës në gjyqësor ka vazhduar. Serbia miratoi një strategji të re kundër korrupsionit dhe vazhdoi të kontribuojë në menaxhimin e flukseve të përziera të migracionit drejt BE-së. Zbatimi i plotë i

legjislacionit të ri për media, si dhe përafrimi i tij i mëtejshëm me *acquis* të BE-së dhe standardet evropiane mbeten pezull dhe për t'u siguruar. Serbia u zotua të zbatojë plotësisht të gjitha detyrimet e saj përkatëse që rrjedhin nga Marrëveshja për Rugën drejt Normalizimit dhe Aneksit të saj të Zbatimit të arritur në vitin 2023 dhe të gjitha marrëveshjet e kaluara. Modeli i harmonizimit të Serbisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së mbeti kryesisht i pandryshuar dhe duhet të përmirësohet ndjeshëm si çështje prioritare, duke përfshirë përafrimin me masat kufizuese dhe deklaratat për Rusinë. Serbia duhet të përmbahet nga veprimet dhe deklaratat që janë kundër qëndrimeve të BE-së për politikën e jashtme dhe çështje të tjera strategjike dhe të demonstrojë seriozisht drejtimin e saj strategjik drejt BE-së.

Vëmendje e vazhdueshme nevojitet për të ruajtur ekuilibrin e përgjithshëm ndërmjet progresit sipas kapitujve të sundimit të ligjit dhe normalizimit të marrëdhënieve me Kosovën, nga njëra anë, dhe progresit në negociatat e anëtarësimit nëpër kapituj, nga ana tjetër. Komisioni përsërit vlerësimin e tij për të tretin vit se Serbia ka përmbushur teknikisht standardet për hapjen e grupit 3 (Konkurrueshmëria dhe rritja gjithëpërfshirëse).

Progresi i Serbisë në sundimin e ligjit dhe normalizimin e marrëdhënieve me Kosovën do të vazhdojë të përcaktojë ritmin e përgjithshëm të negociatave të anëtarësimit. Në vitin e ardhshëm, Serbia pritet të përshpejtojë punën për zbatimin e reformave të anëtarësimit në BE në të gjitha fushat, me një fokus të veçantë në standardet e përkohshme të sundimit të ligjit si dhe sigurimin e një mjedisi vërtet të favorshëm për shoqërinë civile dhe median, duke bërë përpjekje të besueshme për të mbyllur dezinformimin dhe manipulimin e informacionit të huaj. Duke ecur përpara në dialog, Serbia pritet të zbatojë detyrimet e saj që rrjedhin nga Marrëveshja për Rugën drejt Normalizimit dhe Shtojca e saj e Zbatimit, si dhe të gjitha marrëveshjet e kaluara të Dialogut.

10. Në **Shqipëri**, autoritetet kanë deklaruar vazhdimisht angazhimin e tyre të vendosur politik për integrimin në BE si prioriteti kryesor strategjik i vendit dhe kanë ruajtur një nivel të lartë ambicie për të ecur përpara në negociatat e anëtarësimit. Shqipëria ka vazhduar të bëjë progres në reformat nën grupin e bazave, veçanërisht në reformën gjithëpërfshirëse në drejtësi dhe procesin e vetëqeverimit, përfundimi i të cilit në shkallë të parë është i pashmangshëm, nëpërmjet rezultateve të mira në çështjet antikorruption dhe duke rritur kapacitetet e saj në hetimet financiare kundër krimit të organizuar. Angazhimi aktiv i Shqipërisë gjatë mandatit të saj si anëtare jo e përhershme në Këshillin e Sigurimit të OKB-së deri në fund të vitit 2023, si dhe të dhënat e saj të përafrimit të plotë me politikën e përbashkët dhe të jashtme të sigurisë së BE-së, dëshmojnë për zgjedhjen e saj strategjike për anëtarësimin në BE dhe rolin e një partneri të besueshëm ndërkombëtar.

Pas konferencës së parë ndërqeveritare mbi negociatat e anëtarësimit në korrik 2022, seancat e ekzaminimit për të gjashtë grupet e *acquis* të BE-së përfunduan në nëntor 2023. Në fund të vitit 2023, Komisioni paraqiti në Këshill raportin e vlerësimit të standardeve të hapjes, ku doli në përfundimin se Shqipëria kishte përmbushur kërkesat për hapjen e negociatave për grupin e bazave. Komisioni përshëndet hapjen e negociatave mbi grupin e bazave në konferencën e dytë ndërqeveritare të mbajtur më 15 tetor, e cila shënoi një moment kyç në rrugën drejt anëtarësimit. Komisioni gjithashtu mbështet hapjen e negociatave për grupin 6 – Marrëdhëniet me Jashtë deri në fund të vitit nëse trendi pozitiv vazhdon. Qeveria shqiptare sinjalizoi objektivin e saj për mbylljen e negociatave të anëtarësimit deri në fund të vitit 2027 dhe Komisioni është i gatshëm të mbështesë këtë objektiv ambicioz. Për këtë qëllim, është thelbësore që autoritetet të intensifikojnë më tej ritmin e reformave të orientuara drejt BE-së, veçanërisht në sundimin e ligjit, duke konsoliduar të kaluarën në zbatimin e ligjit, në luftën efektive kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar, dhe promovimin e të drejtave themelore, duke përfshirë lirinë e medias, të drejtat pronësore dhe pakicat.

11. **Maqedonia e Veriut** ka deklaruar vazhdimisht angazhimin e saj politik ndaj qëllimit strategjik të integritetit në BE dhe ka ruajtur një nivel të lartë ambicie për të ecur përpara

në negociatat e anëtarësimit. Maqedonia e Veriut duhet të vazhdojë të realizojë zbatimin e reformave të lidhura me BE-në, veçanërisht në grupin e bazave, veçanërisht gjyqësorin, luftën kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar. Besimi në sistemin e drejtësisë duhet të forcohet. Korrupsioni duhet të adresohet pandërprerë, duke përfshirë një histori solide në hetim, ndjekje penale dhe dënim përfundimtar të rasteve të nivelit të lartë. Maqedonia e Veriut u angazhua në mënyrë aktive në vitin 2023 si kryetare e Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE). Vendi vazhdoi së harmonizuar plotësisht me politikën e përbashkët dhe të sigurisë të BE-së.

Maqedonia e Veriut ende nuk ka miratuar ndryshime kushtetuese përkatëse me qëllim që të përfshihen në Kushtetutë qytetarët që jetojnë brenda kufijve të shtetit dhe që janë pjesë e popujve të tjerë, si bullgarët¹⁷¹⁷, të cilat vendi u angazhua për të nisur dhe arritur. Maqedonia e Veriut ofron një shembull të mirë të shoqërisë multietnike. Marrëveshjet dypalëshe me vendet fqinje duhet të zbatohen me mirëbesim nga të gjitha palët, përfshirë marrëveshjen e Prespës midis Greqisë dhe Maqedonisë së Veriut dhe Traktatin e Miqësisë, Fqinjësisë së Mirë dhe Bashkëpunimit midis Bullgarisë dhe Maqedonisë së Veriut. Pas konferencës së parë ndërqeveritare mbi negociatat e anëtarësimit në korrik 2022, seancat e ekzaminimit për të gjashtë grupet e *acquis* të BE-së përfunduan në dhjetor 2023. Komisioni pret me padurim ndjekjen e shpejtë dhe vendimtare të raportit të ekzaminimit mbi grupin e bazave, përfshirë udhërrëfyesit e vendit në përputhje me kornizën negociuese, me synim hapjen e grupit të parë sa më parë të jetë e mundur dhe kur të përmbushen kushtet përkatëse. Është thelbësore që autoritetet të intensifikojnë më tej ritmin e reformave të lidhura me BE-në. Maqedonia e Veriut duhet të ndërmarrë hapat e nevojshëm për të avancuar në procesin e negociatave të anëtarësimit dhe të zbatojë në mënyrë efektive reformat në lidhje me BE-në, veçanërisht në fushën e sundimit të ligjit, drejtësisë dhe luftës kundër korrupsionit.

12. **Bosnja e Hercegovina** demonstroi rezultate të prekshme, siç u raportua nga Komisioni në mars 2024. Menaxhimi i migracionit vazhdoi të përmirësohej. Vendi arriti dhe ruajti harmonizimin e plotë me politikën e përbashkët dhe të sigurisë të BE-së. Legjislacioni për integritetin e gjyqësorit, kundër pastrimit të parave dhe konfliktit të interesit u miratua midis nëntorit 2023 dhe marsit 2024. Megjithatë, zhvillimet më të fundit e penguan këtë momentum pozitiv. Vendi duhet të vazhdojë me hapa të vendosur për të finalizuar reformat kyçe në përputhje me rregullat dhe standardet e BE-së. Kjo përfshin miratimin e Ligjit për Gjykatat; Ligjit për Këshillin e Lartë Gjyqësor dhe Prokurorial; Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Ligjin për Kontrollin Kufitar. Bosnja dhe Hercegovina pritet të finalizojë urgjentisht reformat kushtetuese dhe zgjedhore në pritje. Veprimet secesioniste që minojnë unitetin, sovranitetin, integritetin territorial, rendin kushtetues dhe personalitetin ndërkombëtar të vendit minojnë progresin në anëtarësimin në BE.

Siç përcaktohet nga Këshilli Evropian në vendimin e tij të marsit 2024 për hapjen e negociatave të anëtarësimit, Komisioni po përgatit kornizën e negociatave me synimin për miratimin e tij nga Këshilli në momentin që ndërmerren të gjitha hapat përkatëse të përcaktuara në rekomandimin e Komisionit të tetorit 2022.

Komisioni është i gatshëm të caktojë seancat shpjeguese mbi *acquis* të BE-së me Bosnjën dhe Hercegovinën. Për të qenë në gjendje të flasë me një zë gjatë negociatave të ardhshme të pranimit në BE, Bosnje-Hercegovinës do t'i duhet të emërojë një kryenegociator dhe ekipin e tyre. Si një detyrim i pazgjidhur sipas MSA-së, Bosnja dhe Hercegovina gjithashtu duhet të zhvillojë një plan kombëtar për miratimin e *acquis*. Bosnja dhe Hercegovina gjithashtu duhet të emërojë koordinatorin kombëtar të IPA-s.

Për të avancuar në rrugën e saj të anëtarësimit, Bosnja dhe Hercegovina pritet të dorëzojë të gjithë hapat përkatës të përcaktuara në rekomandimin e Komisionit të tetorit 2022. Komisioni është i gatshëm të ndihmojë Bosnjën dhe Hercegovinën për të adresuar të gjitha

¹⁷ Siç përmendet në Konkluzionet e Këshillit 11440/22

çështjet e identifikuara në opinionin e Komisionit për aplikimin e saj për anëtarësim në kuadër të negociatave të ardhshme të anëtarësimit.

13. Autoritetet e **Kosovës** mbeten të përkushtuara në rrugën e saj evropiane. Kosova paraqiti kërkesë për anëtarësim në BE në dhjetor të vitit 2022. Komisioni mbetet në dispozicion për të përgatitur një Opinion për aplikimin e Kosovës për anëtarësim sapo ta kërkojë Këshilli. Progres është shënuar në luftën kundër krimit të organizuar dhe mjedisi i biznesit është përmirësuar. Liberalizimi i vizave për Kosovën hyri në fuqi më 1 janar 2024.

Tensionet në veri të Kosovës vazhduan edhe pas sulmit të dhunshëm kundër Policisë së Kosovës nga sulmues të armatosur serbë të Kosovës në shtator 2023, përshkallëzimi më i rëndë në vitet e fundit. Disa veprime të pakoordinuara nga Kosova i dëmtoan marrëdhëniet ndërmjet qeverisë dhe komunitetit serb të Kosovës. Masat e BE-së në lidhje me Kosovën mbetën në fuqi gjatë periudhës raportuese. Në përputhje me deklaratën e 3 qershorit 2023 të Përfaqësuesit të Lartë në emër të BE-së, BE-ja ka zbatuar masa të kthyeshme ndaj Kosovës. Përfaqësuesja e Lartë ka rekomanduar heqjen e këtyre masave. Kosova u zotua të zbatojë plotësisht të gjitha detyrimet e saj përkatëse që rrjedhin nga Marrëveshja për Rrugën drejt Normalizimit dhe Aneksit të saj të Zbatimit të arritur në vitin 2023 dhe të gjitha marrëveshjet e kaluara.

Kosova duhet të intensifikojë përpjekjet e saj për të forcuar sundimin e ligjit dhe administratën publike dhe për të mbrojtur lirinë e shprehjes. Qeveria duhet të punojë për të krijuar mbështetje politike ndërpartiake për të ndjekur në mënyrë më efektive reformat në lidhje me BE-në. Kosova duhet të zbatojë Marrëveshjen për Rrugën e Normalizimit dhe Aneksin e saj dhe të gjitha marrëveshjet e kaluara pa vonesa apo parakushte të mëtejshme.

14. **Turqia** është një vend kandidat dhe një partner kyç për BE-në. Bashkimi Evropian ka një interes strategjik për një mjedis të qëndrueshëm dhe të sigurt në Mesdheun Lindor dhe në zhvillimin e një marrëdhënieje bashkëpunuese dhe reciprokisht të dobishme me Turqinë. Depërshkallëzimi në interes të stabilitetit rajonal në Mesdheun Lindor dhe promovimi i marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë duhet të vazhdojë. Në përputhje me rekomandimet e Komunikatës së Përbashkët të nëntorit 2023 për gjendjen e marrëdhënieve politike, ekonomike dhe tregtare BE-Turqi dhe udhëzimit të Këshillit Evropian të prillit 2024, marrëdhëniet me Turqinë u shënuan nga një ri-angazhim gradual dhe u ndërmorën hapa konkretë drejt shkëmbimeve konstruktive për çështje me interes të përbashkët. Angazhimi i nivelit të lartë vazhdoi dhe filloi një dialog i ri i nivelit të lartë për tregtinë, duke konfirmuar progresin e arritur në këtë fushë. Turqia është një aktor i rëndësishëm rajonal në fushën e politikës së jashtme, i cili është element i rëndësishëm në kontekstin e marrëdhënieve BE-Turqi, edhe nëse ekzistojnë pikëpamje të ndryshme për çështje të caktuara të politikës së jashtme. Shkalla shumë e ulët e harmonizimit të Turqisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë vazhdoi të ulët. Turqia zbatoi masa specifike për të ndaluar anashkalimin e sanksioneve të BE-së kundër Rusisë përmes territorit të saj dhe duhet të bashkëpunojë edhe më aktivisht me BE-në për anashkalimin e sanksioneve. Një qasje progresive, proporcionale dhe e kthyeshme për të aktivizuar fushat kyçe të bashkëpunimit duhet të vazhdojë të zbatohet. Përpjekjet konstruktive të Turqisë duhet të vazhdojnë dhe shqetësimet e BE-së të adresohen.

Shqetësime serioze mbesin në fushat e të drejtave themelore dhe sundimit të ligjit, duke përfshirë pavarësinë e gjyqësorit. Negociatat e pranimit me Turqinë janë ndalur që nga viti 2018, sipas vendimeve të Këshillit Evropian.

Turqia pritet të mbështesë në mënyrë aktive negociatat për një zgjidhje të drejtë, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme të çështjes së Qipros brenda kornizës së OKB-së, në përputhje me rezolutat përkatëse të Këshillit të Sigurimit të OKB-së dhe në përputhje me parimet mbi të cilat është themeluar Be-ja dhe *acquis*.

Është e rëndësishme që Turqia të ripohojë angazhimin e saj ndaj bisedimeve të zgjidhjes

të udhëhequra nga OKB-ja për Qipron në përputhje me rezolutat përkatëse të KS të OKB-së, duke përfshirë aspektet e tyre të jashtme. Turqia duhet gjithashtu të përmbushë detyrimin e saj për të siguruar zbatimin e plotë dhe jodiskriminues të Protokollit Shtesë të Marrëveshjes së Asociimit BE-Turqi.

15. **Ukraina** ka adresuar të gjitha hapat e pazgjidhura të identifikuar në opinionin e Komisionit të vitit 2022. Hapja e negociatave të anëtarësimit me Ukrainën ka qenë një njohje e rëndësishme e vendosmërisë së Ukrainës për të ndjekur, përkundër luftës së vazhdueshme të agresionit të Rusisë, reformat në rrugën e anëtarësimit në BE. Ukraina vazhdoi të nxiste integritetin dhe meritokracinë në sistemin gjyqësor, si dhe të forconte kuadrin institucional kundër korrupsionit dhe të ndërtonte një histori të zbatimit në rastet e korrupsionit të nivelit të lartë. Ukraina ka rishikuar gjithashtu legjislacionin e saj për mbrojtjen e të drejtave të personave që u përkasin pakicave kombëtare. Kufizimet lidhur me ligjin ushtarak të të drejtave themelore mbeten përgjithësisht proporcionale. Autoritetet gjithashtu përparuan në zbatimin e reformave të rëndësishme si pjesë e Planit të Ukrainës.

Përkundër progresit në reformat themelore, nevojiten përpjekje të mëtejshme. Ukraina duhet të vazhdojë të përqendrohet në ndërtimin e mëtejshëm të një historie të besueshme të zbatimit në rastet e korrupsionit të nivelit të lartë për të trajtuar korrupsionin sistematik në shumicën e sektorëve dhe institucioneve përkatëse, si dhe për të konsoliduar integritetin, profesionalizmin dhe efikasitetin në gjyqësor dhe në sektorin e zbatimit të ligjit, duke shkelur gjithashtu luftën kundër krimit të organizuar. Mbrojtja e të drejtave themelore duhet të forcohet më tej, zbatimi i legjislacionit të ndryshuar për mbrojtjen e të drejtave të personave që u përkasin pakicave kombëtare në bashkëpunim të ngushtë me përfaqësuesit e pakicave kombëtare duhet të vazhdojë dhe reforma e administratës publike dhe reforma e decentralizimit duhet të avancojnë. Masat për të mbështetur riparin dhe rindërtimin e infrastrukturës do të jenë kyçe për rimëkëmbjen e plotë të ekonomisë, veçanërisht në sektorin e energjisë, i cili duhet të decentralizohet më tej me përmirësimin e qeverisjes së tij. Pas konferencës së parë ndërqeveritare në qershor 2024, shqyrtimi analitik i *acquis* të BE-së (ekzaminimi) ka ecur pa probleme. Pas ratifikimit nga Ukraina të Statutit të Gjykatës Ndërkombëtare Penale të Romës duhet të ndiqen hapa të mëtejshëm për të siguruar përafrimin e plotë të legjislacionit të saj vendas. Rritja e vazhdueshme e përafrimit të Ukrainës me pozicionet dhe masat kufizuese të politikës së jashtme dhe të sigurisë të BE-së është një shenjë e qartë e angazhimit politik dhe duhet të vazhdojë. Me kusht që Ukraina të përmbushë të gjitha kushtet, Komisioni pret me padurim hapjen e negociatave për grupet, duke filluar nga bazat, sa më shpejt të jetë e mundur në vitin 2025.

16. Populli i **Moldavisë** votoi më 20 tetor 2024 në një referendum kushtetues për anëtarësimin në BE dhe në raundin e parë të zgjedhjeve presidenciale. Propozimi për të përfshirë hyrjen në BE në Kushtetutë u mbështet nga 50.38% e votuesve. Moldavia ka adresuar të gjitha hapat e pazgjidhura të identifikuar në opinionin e Komisionit të vitit 2022. Hapja e negociatave të anëtarësimit ka qenë një njohje e rëndësishme e vendosmërisë së Moldavisë për të ndjekur reformat në rrugën e anëtarësimit në BE, përkundër se po përballlet me ndërhyrjen e vazhdueshme ruse dhe ndikimin e luftës së agresionit të Rusisë kundër Ukrainës. Moldavia përmirësoi më tej përafrimin e saj me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së. Moldavia vazhdon zbatimin e një reforme gjithëpërfshirëse në drejtësi. Vetingu në vazhdim dhe emërimet në postet e larta gjyqësore dhe prokuroriale duhet të finalizohen në procedura transparente dhe të bazuara në merita. Konsolidimi i mëtejshëm i institucioneve kundër korrupsionit, hetimet dhe dënimet proaktive dhe efikase kundër korrupsionit në të gjitha nivelet do të mbështesin ndërtimin e një historie solide.

Moldavia vazhdoi përpjekjet për deoligarkizimin dhe nisi hetimet dhe ndjekjen penale të flukseve të paligjshme financiare dhe ryshfetit të votuesve. Bashkëpunimi me agjencitë evropiane dhe ndërkombëtare për të luftuar rrjetet kriminale ndërkombëtare duhet të vazhdojë dhe të përforcohet më tej. Përpjekje shtesë janë të nevojshme për të zbatuar

planin e deoligarkizimit, duke përfshirë forcimin e pavarësisë së medias publike dhe rritjen e transparencës së pronësisë së medias. Moldavia po çon përpara reformën e administratës publike, e cila duhet të zhvillohet në konsultime me shoqërinë civile për të mbajtur një trajektore pozitive.

Ecja përpara do të kërkojë konsolidimin e reformave duke u fokusuar në funksionimin efikas të institucioneve brenda roleve dhe kompetencave të tyre të përcaktuara, si dhe zbatimin e procedurave transparente dhe të standardizuara të emërimit dhe shkarkimit. Në kontekstin e Planit të Rritjes për Moldavinë, do të nevojiten reforma të vazhdueshme mbi reformat ekonomike për të rritur konvergjencën me BE-në dhe integrimin në tregun e vetëm. Pas konferencës së parë ndërqeveritare në qershor 2024, shqyrtimi analitik i *acquis* të BE-së (ekzaminimi) ka ecur pa probleme. Me kusht që Moldavia të përmbushë të gjitha kushtet, Komisioni pret me padurim hapjen e negociatave për grupet, duke filluar nga bazat, sa më shpejt të jetë e mundur në vitin 2025.

17. Dhënia e statusit kandidat **Gjeorgjisë** në dhjetor 2023 nuk është pasuar nga angazhimi i mjaftueshëm politik i autoriteteve për zbatimin e reformave të nevojshme për përparimin e vendit në rrugën drejt BE-së.

Përkundrazi, zhvillimet e rëndësishme negative, duke përfshirë miratimin e Ligjit për Transparencën e Ndikimit të Huaj dhe paketën legislative për "vlerat familjare dhe mbrojtjen e të miturve", si dhe narrativat e forta anti-BE nga zyrtarët gjeorgjianë kanë ndikuar rëndë trajektoren e BE-së së Gjeorgjisë. Si pasojë, procesi i pranimit të Gjeorgjisë është ndalur *de facto*. Gjeorgjia gjithashtu bëri përparim të parëndësishëm në zbatimin e nëntë hapave të përcaktuara nga Komunikata e Komisionit Evropian për Zgjerimin e vitit 2023.

Më 26 tetor, qytetarët gjeorgjian votuan në zgjedhjet parlamentare. Gjetjet paraprake të Misionit të përbashkët Ndërkombëtar të Vëzhgimit të Zgjedhjeve të udhëhequr nga Zyra e OSBE-së për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (OSBE/ODIHR) identifikuan disa mangësi që ndodhën në një mjedis të tensionuar dhe tejet të polarizuar. Dobësitë e raportuara përfshijnë *ndër të tjera* ndryshimet e fundit legislative në procesin zgjedhor, kompromise të shpeshta për fshehtësinë e votës, mospërputhjet procedurale, frikësimi dhe presioni mbi votuesit që ndikuan negativisht në besimin e publikut në proces. Këto gjetje paraprake konfirmojnë nevojën për një reformë gjithëpërfshirëse zgjedhore, e cila tashmë është theksuar në rekomandimet kryesore në të kaluarën. Rekomandimet e raportit përfundimtar të OSBE/ODIHR duhet të zbatohen sa më shpejt që të jetë e mundur.

Dialogu konstruktiv dhe gjithëpërfshirës në të gjithë spektrin politik tani është parësor. Në përputhje me konkluzionet e Këshillit Evropian të 17 tetorit, BE i bën thirrje Gjeorgjisë të miratojë reforma demokratike, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme, në përputhje me parimet thelbësore të integritetit evropian.

Gjeorgjia duhet t'i rikthehet zbatimit të nëntë hapave si çështje prioritare. Përveç kësaj, Gjeorgjia duhet të shfuqizojë Ligjin për Transparencën e Ndikimit të Huaj, paketën legislative për "vlerat familjare dhe mbrojtjen e të miturve", dhe të përmbahet nga aktivitetet e tjera që cenojnë sundimin e ligjit dhe të drejtat themelore që mbeten pjesë integrale e marrëdhënies BE-Gjeorgji. Gjeorgjia gjithashtu duhet të rifillojë përpjekjet për të arritur barazinë gjinore. Përafrimi i Gjeorgjisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së mbetet i ulët, dhe ndërsa ajo bëri përpjekje për të kufizuar anashkalimin e sanksioneve përmes territorit të saj, Gjeorgjia nuk është përafruar me paketat e sanksioneve të BE-së kundër Rusisë dhe Bjellorusisë.

Për më tepër, autoritetet duhet të ndalojnë përhapjen e dezinformatave kundër vlerave të BE-së dhe në vend të kësaj të rritin veprimet për të luftuar dezinformimin dhe për të trajtuar retorikën armiqësore politike. Autoritetet duhet të sigurojnë që sulmet kundër mediave, partive opozitare dhe aktivistëve të shoqërisë civile të hetohen siç duhet dhe të garantohet një mjedis i favorshëm për punën e tyre. Duhet të ndërmerren hapa gjithëpërfshirës dhe

kuptimplotë në reformimin e shtetit ligjor, trajtimin e korrupsionit të nivelit të lartë dhe eliminimin e ndikimeve oligarkike, duke lejuar mbikëqyrje të mjaftueshme publike dhe parlamentare mbi punën e agjencive të zbatimit të ligjit dhe garantimin e pavarësisë së institucioneve publike.

BE-ja mbetet e përkushtuar për të thelluar më tej partneritetin me Gjeorgjinë në përputhje me aspiratat e shumicës së madhe të popullsisë gjeorgjiane. Nëse Gjeorgjia nuk e kthen kursin aktual të veprimit që rrezikon rrugën e saj në BE dhe nuk demonstroi përpjekje të prekshme për të adresuar shqetësimet e pazgjidhura dhe reformat kryesore, Komisioni nuk do të jetë në gjendje të shqyrtojë rekomandimin e hapjes së negociatave me Gjeorgjinë.

VIII. SHTOJCA

- 1. Treguesit e palëve të treta në lidhje me statusin e demokracisë, qeverisjes së mirë dhe sundimit të ligjit në vendet kandidate dhe kandidatët potencialë**
- 2. Të dhëna statistikore**